

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра слов'янської філології

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.033 Слов'янські мови і літератури (переклад включно),
перша – польська

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Магістр

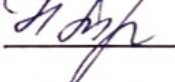
**МОВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО -
УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА ЕМІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬЩІ**

КвРФППмз.023076.01.15.01

здобувачки II курсу групи ФППмз-23-1 Аліни ВАЛІВОЦЬ
Підпис, дата

Керівник Неля ПОДЛЕВСЬКА
канд. пед. наук, доцент

До захисту допускаю:

Завкафедри слов'янської філології Наталія ТОРЧИНСЬКА
канд. філол. наук, доцент

Хмельницький, 2024

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний
Кафедра слов'янської філології
Рівень вищої освіти магістр
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.033 Слов'янські мови та літератури
(переклад включно), перша – польська
Освітня програма освітньо-професійна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри слов'янської філології

(Неля ПОДЛЕВСЬКА)

17 жовтня 2023 року

ЗАВДАННЯ на кваліфікаційну роботу Валівочь Аліні Ігорівні

1. Тема роботи «Мовна ідентичність у контексті російсько-української війни та еміграції українців у Польщі», затверджена на засіданні кафедри слов'янської філології 16 червня 2023 року, протокол № 12.

2. Термін подання студентом завершеної роботи – грудень 2024 року.

3. Вихідні дані роботи. У сучасних умовах російсько-української війни, що триває досі в Україні, з'явилася певна кількість досліджень, спрямованих на мовну політику, мовну ідентичність українців, дослідження мовного питання у Польщі (через велику кількість українців, які виїхали до Польщі). Незважаючи на наявність деяких досліджень, таких як «Несподівані висновки про біженців у Польщі щодо мови та ідентичності» за компанією «Соціо Інформ»(2024 р.), «Мовний портрет українських біженців очима польського дослідника» (2024 р.) (редакторка Тетяна Познакова), що аналізували кількість україномовних та російськомовних українців у Польщі, зокрема жінок; вплив вимушеної міграції через війну, проходження мовної адаптації, визнання власної ідентичності та ідей збереження мовної ідентичності у еміграції, все ж ми вирішили дослідити більш детально це питання та подати ідеї задля збереження власної самоідентичності під час російсько-української війни та еміграції наших українців до Польщі.

1.Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік підлеглих

розробці питань)

- окреслити теоретичні основи поняття мовної ідентичності;
- проаналізувати вплив війни на мовну ідентичність в Україні;
- дослідити особливості мовної ідентичності українських емігрантів у Польщі;
- виявити проблеми та виклики у збереженні української мови серед діаспори;
- розробити рекомендації щодо підтримки мовної ідентичності українців за кордоном.

5. Графічного матеріалу немає

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
	НЕМАЄ		

7. Дата видачі завдання – 17 жовтня 2023 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

п/п	Найменування етапів виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1	Обрання теми кваліфікаційної роботи	Вересень 2023 року	
2	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	Вересень-листопад 2023 року	
3	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	Вересень-грудень 2023 року	
4	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи	Листопад 2023 – січень 2024 року	
5	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації у збірниках наукових праць та участі в конференціях	Березень – грудень 2024 року	
6	Написання другого і третього розділів кваліфікаційної роботи	Лютий – червень 2024 року	
7	Написання «чорнового» варіанту кваліфікаційної роботи	Листопад 2024 року	
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи	Листопад 2024 року	
9	Остаточне завершення кваліфікаційної роботи	Грудень 2024 року	
0	Подача кваліфікаційної роботи на кафедру	Грудень 2024 року	

Здобувач освіти
Керівник

Аліна ВАЛІВОЦЬ
Неля ПОДЛЕВСЬКА

Анотація

Тема роботи «Мовна ідентичність у контексті російсько-української війни та еміграції українців у Польщі»

Автор – Аліна ВАЛІВОЦЬ.

Науковий керівник – Неля ПОДЛЕВСЬКА.

Обсяг кваліфікаційної роботи – 75 сторінок, із них 68 сторінок основного тексту.

Робота містить 43 джерел посилання.

Ключові слова: *мовна ідентичність, українська мова, польська мова, українці, поляки, російсько-українська війна, еміграція, адаптація, білінгвізм, закон, російська агресія, біженці, мовна адаптація, ВПО.*

Кваліфікаційна робота присвячена ідеям збереження мовної ідентичності під час російсько-української війни та еміграції українців у Польщі.

Для подання цих ідей ми обрали декілька сфер в яких залучені українці, зазначили мовні зміни, що відбулися внаслідок початку російсько-української війни, описали виклики з якими стикаються українці за кордоном та в Україні, перш за все російськомовні, у котрих відбувається зміна самоідентичності, описали особливості еміграції та роль українських громадських організацій.

Мета роботи – є вивчення впливу російсько-української війни та міграції українців до Польщі на мовну ідентичність та виявлення факторів, що сприяють збереженню або зміні мовної ідентичності в цих умовах. *Об'єкт* дослідження – мовна ідентичність українців у сучасних соціально-політичних умовах.

Предмет – вплив російсько-української війни та еміграції на зміни мовної ідентичності українців у Польщі.

У роботі описали поняття «мовної ідентичності», проаналізували вплив війни на мовну ідентичність в Україні; дослідили особливості мовної ідентичності українських емігрантів у Польщі; виявили проблеми та виклики у збереженні української мови серед діаспори; розробили рекомендації щодо підтримки мовної ідентичності українців за кордоном.

Результати дослідження можна використати в подальших дослідженнях соціолінгвістики, культурології, лінгвістики; у розробці навчальних програм для викладання теми мовної ідентичності, мультикультуралізму та мовної політики; у проведенні семінарів, воркшопів та тренінгів для викладачів, студентів та громадських активістів; а також розробки стратегії популяризації мови у світі.

Автор

20.12.2024

підпис автора і дата подання роботи до захисту

воркшопів та тренінгів для викладачів, студентів та громадських активістів; а також розробки стратегії популяризації мови у світі.

Автор

підпис автора і дата подання роботи до захисту

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1. Теоретичні основи мовної ідентичності.....	10
1.1. Поняття мовної ідентичності: визначення, концепції та підходи.....	10
1.2. Фактори формування мовної ідентичності: соціальні, культурні, політичні.....	17
1.3. Мовна ідентичність як елемент етнічної ідентичності.....	22
1.4. Зміна мовної ідентичності в умовах міграції та конфлікту.....	24
2. Мовна ідентичність українців у контексті російсько-української війни.....	27
2.1. Вплив війни на мовну ідентичність в Україні.....	27
2.2. Мовна політика в Україні після 2014/2022 року: реакція на російську агресію.....	29
2.3. Мовний вибір як форма самовизначення під час війни.....	37
2.4. Виклики мовної ідентичності у внутрішньо-переміщених осіб.....	41
3. Українська мовна ідентичність у контексті еміграції до Польщі...48	
3.1. Особливості еміграції українців у Польщі під час війни.....	48
3.2. Динаміка мовної ідентичності серед українських емігрантів.....	52
3.3. Білінгвізм і мовна адаптація: використання української та польської мов.....	54
3.4. Збереження мовної ідентичності в діаспорі: приклади та виклики.....	56
3.5 Роль українських громадських організацій у підтримці мовної ідентичності.....	61

Висновки.....	63
Список використаних джерел.....	73

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Мовна ідентичність завжди була важливим елементом індивідуального та державного самовизначення. У контексті російсько-української війни мовна ідентичність українців набула особливого значення, оскільки вона стала не лише питанням культури та спілкування, а й символом національного спротиву, політичного вибору та самоідентифікації.

Водночас міграція українців до Польщі, викликана війною, створює нові проблеми для збереження мовної ідентичності в іншомовному середовищі. У польському контексті українська мова може відігравати роль елемента самозбереження, але також зазнавати впливу адаптації, двомовності та асиміляції. Актуальність дослідження визначається необхідністю: вивчення змін у мовній ідентичності українців у контексті війни та імміграції; знайти спосіб підтримати українську мову серед іммігрантів; зрозуміти роль мови у формуванні національної ідентичності в складних соціально-політичних умовах.

Метою дослідження є вивчення впливу російсько-української війни та міграції українців до Польщі на мовну ідентичність та виявлення факторів, що сприяють збереженню або зміні мовної ідентичності в цих умовах.

Завданнями роботи є:

- окреслити теоретичні основи поняття мовної ідентичності;
- проаналізувати вплив війни на мовну ідентичність в Україні;

- дослідити особливості мовної ідентичності українських емігрантів у Польщі;
- виявити проблеми та виклики у збереженні української мови серед діаспори;
- розробити рекомендації щодо підтримки мовної ідентичності українців за кордоном.

Об'єктом нашого дослідження є мовна ідентичність українців у сучасних соціально-політичних умовах.

Предметом дослідження є вплив російсько-української війни та еміграції на зміни мовної ідентичності українців у Польщі.

Джерельна база для означеної теми кваліфікаційної роботи можуть включати кілька основних категорій джерел: 1) **наукову літературу** (праці з соціолінгвістики, етнолінгвістики, психології мови (наприклад, роботи Юрія Шевельова, Тетяни Лукінюк); дослідження з мовної ідентичності, білінгвізму та мовної адаптації; монографії та статті про вплив міграції на мовну поведінку; 2) **законодавчі та нормативні документи** (Конституція України (зокрема статті, що регулюють мовне питання); Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019); документи, що стосуються захисту прав емігрантів у Польщі (міжнародні угоди, внутрішні польські закони); 3) **статистичні дані** (звіти міжнародних організацій (UNHCR, UNICEF) щодо міграційних потоків українців до Польщі; дані Державної служби статистики України щодо внутрішньо переміщених осіб (ВПО); 4) **емпіричні матеріали** (спостереження та аналіз мовних практик у громадах, школах, культурних організаціях; результати опитувань щодо мовних уподобань серед переселенців в Україні); 5) **інтернет-ресурси та медіа** (статті, аналітика, блоги та публікації на тему мовної політики в Україні та Польщі; інтерв'ю українських емігрантів, опубліковані в ЗМІ (польських та українських); онлайн-спільноти українських емігрантів у Польщі, які обговорюють

питання мови (наприклад, Facebook-групи); б) **особисті спостереження та досвід** (власні спостереження за мовними практиками українських мігрантів).

Методи дослідження: *теоретичні методи* (аналіз наукової літератури, статей, звітів і нормативних документів; синтез і узагальнення теоретичних підходів до поняття мовної ідентичності); *емпіричні методи (спостереження:* аналіз мовних практик у повсякденному житті емігрантів; *метод аналізу дискурсу* – для аналізу висловлювань, що відображають мовну ідентичність; *порівняльний аналіз* – для порівняння мовної поведінки українців у Польщі до та після війни).

Наукова новизна визначається такими результатами:

- визначено особливості трансформації мовної ідентичності українців у контексті російсько-української війни;
- систематизовано мовні виклики, з якими стикаються українці, що емігрували до Польщі;
- виявлено чинники, що сприяють збереженню української мови серед діаспори, а також умови, які ведуть до асиміляції.

Практичне значення нашої роботи: результати дослідження можуть бути використані для розробки мовної політики, спрямованої на підтримку української мови серед емігрантів. Отримані дані можуть бути застосовані українськими громадськими організаціями в Польщі для планування освітніх програм, культурних заходів і мовних курсів. А також матеріали роботи можуть стати базою для подальших досліджень з теми мовної ідентичності в умовах війни та міграції.

Апробація дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи заслуговувалися на наукових конференціях:

- II Міжнародній науково-практичній конференції «Міжкультурні комунікації в галузі освіти» (Хмельницький, 21-22.03.2024). Тема доповіді

«Врахування діалектних особливостей у професійній підготовці майбутнього філолога-полоніста»;

- Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми лінгвістики та лінгводидактики» (Умань, 18.04.2024). Тема доповіді «Вплив сучасної мовної обстановки в Україні на діалекти»;

- II Подільських філологічних читаннях (Хмельницький, 19.04.2024). тема доповіді «Сучасна мовна обстановка в Україні та її вплив на діалекти»;

- Всеукраїнській науковій конференції учнівської та студентської молоді «Актуальні питання сучасної філології та журналістики» (Тернопіль, 7.11.2024). Тема доповіді «Збереження мовної ідентичності українців за межами України»

і викладені у публікації у збірнику наукових праць:

- Мовний вибір як форма самовизначення під час війни. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика* : збірник наукових праць. Голова редколегії Н. В. Подлевська; відповідальна за випуск Н. М. Торчинська. Випуск шістнадцятий. Хмельницький, 2024.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

1.1. Поняття мовної ідентичності: визначення, концепції та підходи

Ідентичність – це одне з ключових питань, з яким людина стикається у своєму житті. Саме тому вона постійно перебуває в центрі уваги різних наук, таких як історія, політологія, соціологія, культурологія, психологія, філософія, а останнім часом і лінгвістика. Таким чином, ідентичність є міждисциплінарним поняттям, яке вивчається в межах різних гуманітарних дисциплін. Однак міждисциплінарний підхід до ідентичності, разом із її «гуманітарною» природою, ускладнює її точне визначення.

Зокрема, І. С. Кон виділяє три основні підходи до розуміння ідентичності у науках про людину. По-перше, ідентичність може розглядатися як фізична та психічна цілісність організму, яка відрізняє його від інших, що називають психофізіологічною ідентичністю. По-друге, особистісна ідентичність пов'язана з біографією індивіда, з його особистим життєвим досвідом і цілісністю його «Я». По-третє, соціальна ідентичність визначається як усвідомлення своєї належності до певних соціальних груп або спільнот, що формують людину як соціального індивіда та дають їй змогу оцінювати свої соціальні зв'язки через категорії «ми» і «вони» [18].

Соціальний аспект ідентичності є набагато складнішим, ніж ідентичність у цілому. Науковці ще не дійшли єдиної думки щодо типології ідентичності. Зокрема, виокремлюють такі її види, як національна, етнічна, релігійна, вікова, професійна, соціокультурна, сексуальна, гендерна, громадянська, соціальна і культурна ідентичність. Через таке різноманіття типів ідентичності виникають труднощі в створенні загальноприйнятої класифікації, а також у визначенні ієрархічних зв'язків між цими видами. Мовна ідентичність є ключовим аспектом самовизначення особистості та соціальних груп. Вона визначає зв'язок між мовою, якою спілкується індивід, і його культурною, етнічною та національною належністю. У сучасному глобалізованому світі, а особливо в умовах збройних конфліктів і міграції, питання мовної ідентичності набувають особливої актуальності.

Цей розділ присвячений теоретичним засадам мовної ідентичності. У ньому розглядаються основні підходи до визначення поняття мовної ідентичності, аналізуються концепції її формування, а також фактори, які впливають на її становлення, зокрема соціальні, культурні та політичні чинники. Особлива увага приділяється взаємозв'язку мовної та етнічної ідентичності, а також трансформаціям мовної ідентичності під впливом міграційних процесів і соціальних конфліктів [20].

Дослідження цих аспектів є важливим для розуміння того, як мова функціонує як інструмент інтеграції, самовираження та ідентифікації в умовах змін, спричинених зовнішніми обставинами. Розгляньмо для початку поняття мовної ідентичності.

Мовна ідентичність – це складник особистісної чи колективної ідентичності, що відображає зв'язок людини або групи з певною мовою чи мовами. Вона виявляється у сприйнятті мови як частини культурної, етнічної, національної чи соціальної самобутності, а також у виборі мовних практик, які підкреслюють належність до певної спільноти.

Мовна ідентичність формується під впливом різних соціальних, політичних, культурних та психологічних чинників і може змінюватися залежно від обставин, таких як міграція, глобалізація чи конфлікти. Також поняття «мовна ідентичність» тісно переплетена із геополітичною ситуацією. У сучасному світі – глобалізація та мобільність з одного боку, а з іншого, варто пам'ятати про збереження мовного різноманіття. У цьому контексті актуалізуються потреби соціолінгвістичного аналізу мовної ідентичності в питанні різних мовних ситуацій.

Загалом налічується велика кількість відомих висловів поняття «мовної ідентичності», пропонуємо декілька.

Аналізуючи даний вид ідентичності цікавлять міркування Дж.Фішмана, який каже, що «...одні і ті ж суспільства можуть використовувати різну логіку щодо мовної ідентичності залежно від історичного періоду розвитку своєї нації» [34]. Це є цілком зрозумілим, адже кожна нація мала та має свою історію, історичні події та передумови, впродовж яких вона розвивала свою мову.

«Мовне питання в Україні є ознакою ідентичності. Мовне питання гострим буде завжди, незалежно від виборів, політичної або економічної ситуації. Держава, яка не здатна розв'язати мовне питання на правах титульної нації, ніколи не збудує потужної економіки і не виграє війни», – зазначила у своїй промові Ірина Фаріон, відома українська мовознавиця, філолог [25].

Оксана Михальчук зазначала у своїй праці: «Мовна ідентичність є одночасно засобом інтеграції у суспільство і способом збереження власної культурної унікальності» [23].

А Галина Карась писала: «Формування мовної ідентичності відображає історичний і сучасний контекст взаємодії мовної, етнічної та національної свідомості» [9].

Процитуймо Джона Едвардса (John Edwards): «Language identity is not only about the language one speaks but also about the symbolic value and cultural connection attached to that language» («Мовна ідентичність – це не лише про мову, якою спілкується людина, але й про символічну цінність та культурний зв'язок, які асоціюються з цією мовою») [31].

Мовна ідентичність є складним і багатограним поняттям, яке стосується зв'язку між мовою та самовизначенням людини або спільноти. Вона формується під впливом культури, суспільства, історії та особистого досвіду. Розглянемо основні концепції та підходи до вивчення мовної ідентичності:

1. Соціолінгвістичний підхід. Цей підхід досліджує, як мова відображає соціальні ідентичності (етнічні, регіональні, професійні) та як мовні практики допомагають у формуванні спільнот. Основна ідея: мова є інструментом для позначення приналежності до певної групи. Приклад: використання регіональних діалектів або сленгу як маркеру соціальної приналежності. Теоретики: Вільям Лабов, Джошуа Фішман [26].

2. Психолінгвістичний підхід. Зосереджується на індивідуальному рівні, досліджуючи, як мова впливає на сприйняття людиною себе та свого внутрішнього світу. Основна ідея: мова є засобом для вираження думок, почуттів та самоідентифікації. Приклад: білінгви часто мають різні емоційні зв'язки з кожною з мов, які вони знають. Теоретики: Бонні Нортон, Фішман.

3. Культурологічний підхід. Розглядає мову як невіддільну частину культури, що формує колективну ідентичність. Основна ідея: мова відображає культурні цінності, традиції та історію народу. Приклад: збереження мови як способу збереження культурної спадщини (наприклад, кримськотатарська чи ірландська мови). Теоретики: Едвард Саїд, Кліффорд Гірц [31].

4. Постколоніальний підхід. Досліджує мовну ідентичність у контексті колоніалізму та глобалізації. Основна ідея: домінування однієї мови може призводити до маргіналізації інших мов і культур. Приклад: створення «гібридних» ідентичностей у країнах з колоніальною спадщиною (наприклад, Індія чи країни Африки). Теоретики: Хомі Баба, Нґугі ва Тхіонґо.

5. Динамічний підхід. Наголошує на змінності мовної ідентичності залежно від контексту та обставин. Основна ідея: мовна ідентичність не є статичною; вона змінюється під впливом комунікативної ситуації. Приклад: людина може використовувати різні мови чи стилі мовлення в різних соціальних контекстах (наприклад, вдома, на роботі, серед друзів). Теоретики: Жан Лаве, Етьєн Венґер (теорія практичних спільнот) [32].

6. Політичний підхід. Досліджує, як мова стає інструментом політики та формування національної ідентичності. Основна ідея: політичні процеси (наприклад, мовна політика держави) можуть зміцнювати або послаблювати мовну ідентичність. Приклад: Офіційний статус української мови в Україні як символу національної ідентичності. Теоретики: Бенедикт Андерсон, Юрій Шевельов [27].

Мовна ідентичність є важливим елементом як індивідуального, так і колективного самовизначення. Вона формується під впливом багатьох чинників: соціальних, культурних, психологічних, політичних та історичних. Її вивчення допомагає краще зрозуміти, як мова сприяє створенню і збереженню особистих і національних ідентичностей у глобалізованому світі.

Якщо ж розглядати у контексті питання мовної ідентичності у взаємозв'язку української та польської мов, є складним явищем, яке формується на перетині історичних, культурних, соціальних та політичних чинників. Розглянемо основні концепції та підходи, що стосуються цього контексту.

Концепції та підходи до поняття «мовна ідентичність» у контексті української та польської мов [20].

Мовна ідентичність у взаємозв'язку української та польської мов є складним явищем, яке формується на перетині історичних, культурних, соціальних та політичних чинників.

Розглянемо основні концепції та підходи, що стосуються цього контексту:

1. Історико-культурологічний підхід

Цей підхід зосереджується на історичному розвитку мовної ідентичності українців і поляків.

В Україні українська мова формувалася як основний маркер національної ідентичності, особливо в періоди політичного тиску та русифікації.

У Польщі польська мова стала символом незалежності та національного відродження після тривалого поділу країни між імперіями.

Основною ідеєю є те, що мова є засобом збереження культурної спадщини та національної самобутності.

Це можна побачити у працях Івана Огієнка та Елізи Оржешкової, які описують роль мови у формуванні національної ідентичності.

2. Політико-ідеологічний підхід

Цей підхід підкреслює роль мовної політики у формуванні мовної ідентичності.

В Україні мовна ідентичність розглядається як інструмент консолідації нації після здобуття незалежності та в умовах російсько-української війни.

У Польщі ж польська мова стала основою відновлення польської державності, особливо після Другої світової війни.

Основною ідеєю є те, що мова використовується як символ державності та національного суверенітету.

Ви можете переконатись у цьому у Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019) та праці Нормана Девіса про польську національну ідентичність [13].

3. Соціолінгвістичний підхід

Цей підхід аналізує мовну ідентичність як явище, що формується в соціальних групах і через мовну поведінку.

В Україні вивчається питання білінгвізму (українсько-російський) та його вплив на мовну ідентичність, особливо серед мігрантів.

У Польщі аналізується роль польської мови в інтеграції іммігрантів, зокрема українців, та вплив діалектів на ідентичність.

Основною ідеєю є те, що мовна ідентичність формується у процесі мовної взаємодії.

Це можна побачити у праці Анети Павленко, «Language and Identity in Multilingual Contexts»; дослідження Ганни Мазур про роль польської мови у формуванні мігрантських ідентичностей.

4. Етнолінгвістичний підхід

Цей підхід зосереджується на зв'язку мови з етнічною ідентичністю.

Для України українська мова є маркером етнічної приналежності та способом протистояти асиміляції.

Для Польщі польська мова слугує символом єдності польської нації, зокрема в діаспорі.

Основною ідеєю є те, що мова стала маркером етнічної самобутності.

Це можна побачити у праці Юрія Шевельова; монографія «Język a tożsamość» (польською мовою) [26].

5. Міграційний підхід

У контексті міграції, особливо українців до Польщі, мовна ідентичність аналізується як динамічне явище.

Українці в Польщі стикаються з викликом адаптації, зберігаючи свою рідну мову та водночас інтегруючись у польське суспільство.

У Польщі становить високий вплив міграції на збагачення польської мовної культури через мовний контакт із українською, особливо під час повномасштабного вторгнення.

Основною ідеєю є те, що мовна ідентичність змінюється під впливом міграції та мовного контакту.

Це можна зрозуміти через дослідження Олени Антонюк про мовну ідентичність українців у Польщі; аналіз мовної адаптації мігрантів у працях Моніки Хеллер [19].

6. Інтеграційний підхід (багатомовність)

Цей підхід враховує феномен багатомовності у формуванні мовної ідентичності.

Багато українських мігрантів інтегрують польську мову в повсякденне життя, але зберігають українську мову в сімейному та культурному середовищі.

Польща цілком підтримує заохочення до вивчення іноземних мов, включаючи українську, як частини мовної політики відкритості, але перш за все зосереджуються на вивченні польської мови (у них найбільш вираженим є передусім «Jestem Polakiem»).

Основною ідеєю є те, що мовна ідентичність стає більш гнучкою у багатомовному середовищі.

Це можна дослідити у праці «Language and Society in Post-Socialist Europe» (Sociolinguistics of Eastern Europe); а також дослідження білінгвізму серед українських мігрантів у Польщі.

У контексті української та польської мов мовна ідентичність виступає не лише інструментом самовираження, але й способом адаптації,

збереження етнічної належності та інтеграції в нові соціокультурні умови. Поєднання різних підходів дає змогу глибше зрозуміти взаємодію цих мов у сучасному суспільстві.

1.2. **Фактори формування мовної ідентичності: соціальні, культурні, політичні**

Мовна ідентичність формується під впливом різних факторів, які визначають її характер, динаміку та функції в суспільстві. До основних факторів належать соціальні, культурні та політичні аспекти [34].

Соціальні фактори:

- вплив соціального середовища;
- соціальні групи (сім'я, громада, освітні заклади) впливають на вибір мови як засобу спілкування та ідентифікації;
- соціальний контекст (професійна сфера, міжособистісне спілкування тощо);
- урбанізація сприяє зростанню використання домінуючої мови, іноді за рахунок регіональних або менш поширених мов;
- глобалізація стимулює вивчення міжнародних мов (наприклад, англійської), що впливає на багатомовність і мовні пріоритети;
- міграція – у міграційних умовах мовна ідентичність може змінюватися: люди прагнуть адаптуватися до нової культури, засвоюючи мову більшості, але часто зберігають рідну мову як елемент власної ідентичності.

Культурні фактори [37]:

- культурна спадщина – мова є носієм культурної спадщини, яка включає традиції, фольклор, літературу та звичаї. Через мову передаються цінності та культурні знання між поколіннями;

- освіта та медіа – система освіти є потужним інструментом формування мовної ідентичності, оскільки вона впливає на вибір мов для навчання та використання;

- медіа та популярна культура (телебачення, музика, кіно) формують мовні уподобання, особливо серед молоді;

- релігія – релігійні обряди та літературні тексти можуть бути потужними чинниками збереження мови (наприклад, церковнослов'янська мова в православ'ї).

Політичні фактори [28]:

- мовна політика та законодавство, що регулює використання державної мови, має прямий вплив на мовну ідентичність громадян. Наприклад, закони України про державний статус української мови, мовна політика Польщі щодо польської мови як засобу єдності [29];

- історичний контекст - колоніалізм, асиміляція та репресії часто впливають на зниження статусу мови та зміну мовної ідентичності. Наприклад, русифікація в Україні чи германізація в Польщі у минулому;

- конфлікти та війни – збройні конфлікти, як-от російсько-українська війна, посилюють прагнення зберегти мовну ідентичність як символ національного опору.

Крім описаних соціальних, культурних та політичних факторів формування мовної ідентичності, можемо зазначити ще такі фактори: історичні, економічні, індивідуальні, технологічні та психологічні [4].

Розгляньмо історичні фактори. До них належать історична пам'ять та міграційні процеси. Історична пам'ять включає в себе події минулого, як-от боротьба за незалежність (України та Польщі), окупація та окупаційні режими, Голодомор, три поділи Польщі, війна (Перша та Друга світові війни), терор та революції. Всі історичні події мають зміни мовної ідентичності та самобутності людини, часом ще більше закріплюють значення мови як символу національної єдності [5].

Також впливають і міграційні процеси, як от переселення: Політичне переселення (1917–1930-ті роки). Політичні зміни після Першої світової війни та революцій в Україні спровокували хвилю переселення. Еміграція після поразки УНР (1919–1921): українські політичні діячі, військові, інтелігенція виїжджали до Польщі, Чехословаччини, Німеччини, Франції, а також до Північної та Південної Америки. Депортації під час сталінських репресій (1930-ті роки): примусове переселення українців до Сибіру, Далекого Сходу, Казахстану [5].

Переселення під час Другої світової війни (1939-1945). Примусова депортація до Німеччини (остарбайтери): близько 2,5 мільйонів українців було вивезено на примусові роботи до нацистської Німеччини. Еміграція через війну: після війни багато українців залишилися в таборах для переміщених осіб у Західній Європі, звідки згодом переїхали до Канади, США, Австралії. Операція «Вісла» (1947): примусове переселення українців із південно-східних територій Польщі на північні та західні регіони країни з метою їхньої асиміляції [7].

Радянська доба (1945-1991). Примусова міграція через індустріалізацію: радянська влада стимулювала переселення українців у міста та промислові регіони СРСР (Урал, Сибір, Казахстан) для роботи на фабриках і шахтах. Переселення через колективізацію: сільське населення змушували залишати домівки через розкуркулення та репресії.

Пострадянська еміграція (1991 – до сьогодні). Економічна міграція після здобуття незалежності України: 1990-ті – 2000-ні роки: еміграція до Італії, Іспанії, Польщі, Португалії для працевлаштування у сфері будівництва, сільського господарства, домашнього господарства. Сучасна трудова міграція до Польщі та Чехії [8].

Переселення через російсько-українську війну (2014 – до сьогодні) Вимушене переселення внаслідок анексії Криму та війни на Донбасі:

мільйони українців стали внутрішньо переміщеними особами. Багато з них знайшли прихисток у центральних і західних регіонах України, а також у країнах ЄС.

Біженці після повномасштабного вторгнення Росії (2022): близько 8 мільйонів українців виїхали до Польщі, Німеччини, Чехії, Італії, Канади, Великої Британії [9].

Це може впливати як на збереження, так і втрату мовної ідентичності.

До економічних факторів належать зміни умов ринку праці та еміграція. Мова, яка має більший економічний потенціал, може стати домінуючою. Наприклад, знання англійської як міжнародної мови бізнесу.

Знаючи англійську на високому рівні, можна здобути нову професію, кращу роботу. Також відома й економічна міграція часто впливає на формування дво- або багатомовної ідентичності [3].

До індивідуальних факторів належать ставлення до мови, мовні уподобання та освітній рівень. Ставлення до мови створює особисте сприйняття мови, її престижність чи асоціації впливають на вибір мови для спілкування. Мовні уподобання будуються на тому, що людина може свідомо обирати, якою мовою спілкуватися, навіть всупереч соціальним нормам. Освітній рівень сприяє тим думкам, що вища освіченість може сприяти збереженню або розвитку мовної ідентичності [1].

Технологічні фактори є сучасними факторами, оскільки інтернет та цифрові медіа стають все популярними та доступними людству, а також перекладацькі технології. Інтернет та цифрові медіа, як от соціальні мережі, онлайн-спільноти сприяють розвитку нових мовних практик і можуть зміцнювати або розмивати мовну ідентичність (Facebook, Instagram, TikTok, Youtube, Snapchat, Viber). Перекладацькі технології мають більш спрощений доступ до перекладів може сприяти асиміляції, але водночас і популяризації менш поширених мов. За допомогою онлайн-

перекладача можна вивчити мову або ж хоча б спілкуватися із іноземцями на початковому рівні [5].

І останнє, на чому хочемо зосередити увагу, це психологічні фактори. До них належать емоційний зв'язок (із рідними, країною проживання, рідною країною, улюбленими місцями) та самооцінка. Емоційний зв'язок дозволяє мати відчуття приналежності до культури та мови як частини власної особистості. Як ми писатимемо далі у дослідженні, у «відчутті дому, спокою та затишку». А також власна мовна самооцінка, розуміння про престижність мови у суспільстві може впливати на те, наскільки людина цінує свою мовну ідентичність. Багато українців, вивчаючи іноземну мову бояться її використовувати із мовцями, країни де проживають, але цей «мовний бар'єр» легко подолати через постійне спілкування. Поляки щиро допомагають осягнути їх мову, для них дуже приємно, коли іноземець вивчає їх мову, розмовляє навіть із помилками, але намагається. Старання та розуміння власної сили допоможуть подолати усі мовні бар'єри, та не лише їх [11].

Кожен із цих факторів може впливати окремо або в поєднанні, формуючи унікальну мовну ідентичність кожної особистості або спільноти.

1.3 Мовна ідентичність як елемент етнічної ідентичності

Мовна ідентичність є одним із ключових складників етнічної ідентичності, оскільки мова виконує функцію виразника культурної, історичної та соціальної самобутності певної етнічної групи. Її значення особливо актуалізується в умовах глобалізації, міграції та етнополітичних конфліктів.

Роль мови в етнічній ідентичності – це виразний показник етнічної належності. Мова визначає приналежність до етнічної спільноти, оскільки

вона є інструментом передачі традицій, історії та культурних цінностей. Для багатьох етнічних груп втрата мови рівнозначна втраті самобутності.

В Україні: українська мова слугує маркером національної та етнічної ідентичності, особливо в умовах російської агресії.

У Польщі: польська мова була основою етнічної ідентичності під час поділів Польщі між сусідніми імперіями [20].

Також мовна ідентичність – це символ етнічної солідарності. Мова об'єднує представників етнічної групи, навіть якщо вони проживають у різних країнах (діаспора). Це забезпечує збереження колективної пам'яті та традицій.

Українська діаспора в Канаді та США активно зберігає рідну мову, що є основою їхньої етнічної ідентичності [36].

Також розгляньмо функції мови як елементу етнічної ідентичності:

- комунікативна функція – мова забезпечує внутрішньо-етнічне спілкування, підтримуючи соціальні зв'язки у спільноті;
- культурна функція – мова передає унікальність культури етнічної групи, включаючи фольклор, релігійні тексти та літературу;
- символічна функція – мова стає символом спротиву та відновлення етнічної самобутності.

Українська мова стала символом опору русифікації, особливо після здобуття незалежності в 1991 році [20].

Взаємодія мови та етнічної ідентичності в умовах змін може проявлятися у двох категоріях: мовної асиміляції, коли представники етнічних груп змушені інтегруватися в домінантне мовне середовище, може відбутися втрата рідної мови та частини етнічної ідентичності. Як наприклад, частина української меншини у Польщі втратила рідну мову через політичні репресії та асиміляцію після операції «Вісла».

А також у відродженню мови, коли національні рухи часто починаються з мовного відродження, щоб відновити та посилити етнічну

ідентичність. Як приклад, польська мова стала основою культурного та політичного відродження після поділів країни [29].

Українська та польська мови стали кожна у своїй країні мовою етнічної ідентичності, символом єдності та боротьби за свою незалежність. І навіть зараз, під час російсько-української війни ще більше стоїть питання збереження української мови, зокрема і в Польщі. Польська ж мова в Польщі зберігала статус національного символу під час втрати державності та є основою інтеграції етнічних поляків у Польщі та закордоном [29].

Мовна ідентичність як елемент етнічної ідентичності є важливим інструментом збереження культурної самобутності, підтримки соціальної єдності та формування національної свідомості. У контексті української та польської мов мова виступає символом боротьби за незалежність і протидії асиміляції, а також ключовим чинником у збереженні етнічної самобутності.

1.4. Зміна мовної ідентичності в умовах міграції та конфлікту

Мовна ідентичність є динамічним явищем, яке піддається змінам під впливом зовнішніх обставин, таких як міграція та конфлікти. Ці процеси можуть призводити до втрати рідної мови, формування нових мовних практик або посилення ідентичності як засобу спротиву.

Зміна мовної ідентичності в умовах міграції зумовлена асиміляцією та інтеграцією. У міграційних умовах люди часто вимушені адаптуватися до мовного середовища країни перебування. Це може включати вивчення нової мови для соціальної інтеграції та професійного розвитку. Втрату рідної мови у наступних поколіннях через домінування мови приймаючої країни. Як приклад, українці в Польщі, які емігрували до Польщі після 2014 або 2022 року, інтегрувалися в польське суспільство, використовуючи польську мову як основний засіб комунікації. При цьому

рідна українська мова часто залишається засобом спілкування у сімейному колі [24].

Важливим є збереження мовної ідентичності. Деякі мігранти свідомо зберігають свою мовну ідентичність, спілкуючись українською мовою, дотримуються традицій, розповідають іноземцям про свою рідну країну. Через діаспорні спільноти, школи та церкви, що підтримують використання рідної мови. Як приклад, українські суботні школи в Польщі активно сприяють збереженню української мови серед дітей мігрантів [20].

Які зміни мовної ідентичності відбуваються під час конфлікту. Це можна побачили у контексті російсько-української війни. Збройні конфлікти та війна часто посилюють значення мови як символу опору та єдності, акумулюють людей вивчати свою рідну мову, зберігати свою культуру та ідентичність. Мабуть, більшість українців зрозуміли, хто вони.

Приклад України – після 2014 року російсько-української війни українська мова стала ключовим елементом національної ідентичності, навіть серед тих, хто раніше розмовляв російською. Під час поділів Польщі польська мова була символом національної боротьби за незалежність.

Репресії та мовна дискримінація теж значно впливають на мовну ідентичність. Конфлікти можуть призводити до насильницької зміни мовної ідентичності, наприклад: русифікація в Україні в радянський період та операція «Вісла» у Польщі, коли українців примусово переселяли, обмежуючи їхнє право на використання рідної мови [42].

Еміграція як наслідок конфлікту теж впливають на визначення самоідентичності. Люди, які змушені покидати свої домівки через конфлікти, часто опиняються в умовах мовної адаптації або асиміляції, особливо у приймаючих країнах.

Також впливає взаємодія міграції та конфлікту у зміні мовної ідентичності. Посилення ідентичності у багатьох випадках міграція та конфлікт підкреслюють важливість рідної мови як символу культурної спадщини та опору. Українська мова стала важливим елементом ідентичності українських мігрантів у Польщі після 2014 року, що стимулює їхню участь у діаспорних ініціативах. Існує гібридна мовна ідентичність, яка проявляється у результаті міграції або конфліктів виникає феномен гібридної ідентичності, коли індивід використовує дві або більше мови залежно від контексту. Білінгвізм серед українців, які емігрували до Польщі, де вони використовують українську мову в особистому житті та польську – у професійному середовищі [35].

Зміна мовної ідентичності в умовах міграції та конфліктів є багатограним процесом, який залежить від соціальних, культурних та політичних чинників. Для українців у Польщі та інших країнах збереження мовної ідентичності є не лише особистим вибором, але й питанням збереження національної спадщини.

2. МОВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНЦІВ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Вплив війни на мовну ідентичність в Україні

Російсько-українська війна, що розпочалася в 2014 році та триває досі, суттєво вплинула на мовну ідентичність громадян України. Війна активізувала мовне питання, змусивши багатьох українців переглянути своє ставлення до мови як до символу національної ідентичності, засобу культурного спротиву та чинника державної єдності [23].

Мова є інструментом національної ідентифікації. Вона є посиленням ролі української мови. Війна стимулювала процес «українізації» серед громадян, які раніше користувалися російською мовою. Для багатьох українців українська мова стала маркером опору агресору. Значна частина мешканців східних регіонів України, які традиційно були російськомовними, перейшли на українську мову в побуті та публічному житті [21].

Також мова є символом спротиву. Українська мова набула важливого символічного значення в умовах війни. Вона використовується як засіб ідентифікації з нацією та відокремлення від російської агресії.

Існує в Україні і вплив війни на російськомовних українців, що стимулює їх часом переглянути своє ставлення до власної мовної ідентичності. Російськомовні українці почали переосмислювати свою мовну ідентичність. Для багатьох стало очевидним, що мовна лояльність до російської мови не повинна визначати їхню національну належність. Опитування 2022 року показують, що 50% російськомовних громадян України змінили своє ставлення до російської мови та вважають за потрібне підтримувати українську мову.

Також у суспільстві існує використання мови як засобу маніпуляції. Це є інструментом російськомовних українців, російського ІПСО та часом у медіа росія використовує питання «захисту російськомовного населення» як привід для агресії, що вплинуло на сприйняття російської мови в Україні як елемента загарбницької ідеології [24].

Можемо зазначити і зміни мовної політики в умовах війни. Радіємо, що держава та мовознавці діють у напрямку зміцнення статусу української мови. Прийняття закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019) стало важливим кроком у зміцненні позицій української мови в освіті, медіа та публічній сфері. Проте штрафи за використання російської мови у публічній сфері відтермінували до трьох років. Також має діяти і «мовна поліція» або ж «мовні волонтери». Наприклад, у Івано-Франківську вже є та працює «мовна поліція» [8].

Також варто збільшити підтримку україномовної культури. Війна стимулювала розвиток україномовного контенту (фільми, музика, література), що сприяло формуванню нової хвилі мовної ідентичності серед молоді. Як зазначав Вінстон Черчилль, коли йому принесли на підпис документ про фінансування країни під час війни, він оглянув та

помітив, що у графі «культура» зазначено 0, тоді він запитав: «Якщо ми економимо на культурі, то за що воюємо?», про це написав Борис Джонсон «Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію» [10].

Війна активізувала українську діаспору, яка почала більше уваги приділяти збереженню та популяризації української мови за кордоном. Зростання популярності курсів української мови для емігрантів та іноземців, які підтримують Україну.

Емоційний та психологічний аспект. На жаль, російсько-українська війна дала надзвичайно сильний вплив на психологічний світ людини. Кожен українець, на жаль, травмований. Війна формує нову мовну ідентичність через пережиті травматичні події. Для багатьох українців мова стала символом боротьби за життя та свободу. Ми раді, що більшість українських письменників стали надпотужними митцями літератури. Наприклад, твори сучасних українських авторів (Сергій Жадан, Оксана Забужко), які розкривають питання мовної ідентичності в умовах війни [4].

Російсько-українська війна суттєво вплинула на мовну ідентичність українців, зміцнивши статус української мови як державної та національної. Цей процес супроводжується переглядом ставлення до російської мови, активізацією мовної політики та підтримкою україномовної культури. Мова стала не лише засобом комунікації, а й важливим символом національного спротиву та єдності.

2.2. Мовна політика в Україні після 2014/2022 року: реакція на російську агресію

Україна після 2014 року зіткнулася з необхідністю посилення мовної політики як одного з елементів державної безпеки та культурного спротиву російській агресії. Події Революції Гідності, анексія Криму, війна на Донбасі, а також повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році

значно вплинули на пріоритети мовної політики. Її основною метою стало зміцнення статусу української мови як державної та обмеження впливу російської мови у всіх сферах життя.

Перш за все необхідно втілити головний принцип, а саме зміцнення статусу української мови. Тому в Україні провели ряд реформ, існують такі законодавчі зміни: Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019), який закріпив українську мову як обов'язкову для використання в публічному житті, включаючи освіту, медіа, рекламу, сферу обслуговування тощо. Передбачено поступовий перехід шкіл на українську мову навчання. Суворий контроль за використанням української мови в засобах масової інформації. Введення мовних омбудсменів для контролю виконання закону. Також наразі є законопроект, який зобов'язує у школах та університетах спілкуватися виключно українською мовою. Існували навіть безкоштовні курсів української мови для дорослих, зокрема онлайн («Ukrainianer», «Реальна історія», «Історія для дорослих», «Ген Українців») [9].

Розробка програм популяризації української мови через культуру, кіно, літературу. Після 2022 року було організовано численні мовні клуби для внутрішньо переміщених осіб, які бажають перейти на українську мову.

Яка існує реакція на російську агресію: обмеження впливу російської мови, відмова від російської мови у публічному просторі. Після повномасштабного вторгнення в 2022 році багато українців почали відмовлятися від використання російської мови як жесту протесту проти агресора. Обмеження трансляції російськомовного контенту на телебаченні та радіо. Вилучення російськомовної літератури з публічних бібліотек та заміна її українськими або іншомовними перекладами. Перейменування вулиць, пов'язаних із російськими діячами.

Переименовують вулиці на честь Степана Бандери, Маркіяна Шашкевича та загиблих Героїв російсько-української війни [6].

Який ж вплив має війна на мовну політику? Російськомовні школи поступово переводяться на українську (найдовше закривали їх у Львові). Відмова від російської мови як предмета у навчальних програмах (зокрема у Хмельницькому у 2015 році було вилучено вивчення російської мови з навчальних планів усіх закладів загальної середньої освіти). Через повномасштабну війну онлайн-освіта стала ключовим інструментом навчання. Використання української мови як основної платформи стало важливим для підтримання мовної єдності серед учнів.

Війна активізувала громадські ініціативи з популяризації української мови, зокрема мовні клуби, курси, проєкти в соціальних мережах. Наприклад, проєкт «Єдині» від руху «Простір свободи», спрямований на допомогу російськомовним українцям у переході на українську мову. Українська діаспора активно підтримує розвиток мовної політики в Україні, зокрема через фінансування освітніх програм.

Також триває популяризація української мови через культуру. Зростання популярності україномовних фільмів, серіалів, музики. Поява нових літературних творів, що популяризують українську мову як символ стійкості та ідентичності. Книги Сергія Жадана, які відображають питання війни та мовної ідентичності, здобули широку популярність серед молоді. Також існує проєкт, як люди самостійно пишуть твори та надсилають до видавництв, які збирають історії та публікують. Кожен може стати письменником, твори якого зберезуться, а в майбутньому їх прочитають наші нащадки. Також існують відео-проєкти, де люди знімали себе на початку війни, в період окупації та знесення від війни, на разі готові декілька фільмів «20 днів у Маріуполі», «Довга доба».

Мовна політика України після 2014 і особливо після 2022 року зазнала суттєвих змін, спрямованих на захист державної мови як

ключового елемента національної безпеки та ідентичності. Ці зміни сприяли деколонізації культурного простору, зміцненню статусу української мови та зменшенню впливу російської. Мова стала не лише засобом комунікації, але й важливим елементом боротьби за суверенітет і єдність держави [24].

Для висвітлення результатів сучасної спільної діяльності, а також духовних і матеріальних здобутків людства в умовах активних бойових дій часто використовується так званий «мовний код війни». Він постійно трансформується та адаптується відповідно до динаміки й інтенсивності збройного конфлікту.

«Розглядаючи мову як суспільно створену систему, що складається із сукупності знаків і засобів для комунікації між людьми, термін «мовний код війни» можна тлумачити у двох аспектах: як мовний матеріал, яким користуються медіа під час конфлікту, тобто способи, якими журналісти висловлюють свої думки про описувані війни, і як соціальні чи пропагандистські наративи.

Окрім цього, можна виділити додаткові аспекти, зокрема: способи вираження емоцій, створення різноманітних мовних конструкцій, а також використання мовного коду війни у візуальній формі (фотографії, плакати)».

Мовна передача реальності охоплює надзвичайно широку й багатогранну площину. Щоб глибше зрозуміти її функціонування, слід дослідити лексичні одиниці, що відображають повсякденне життя цивільного населення, а також специфіку комунікації у контексті воєнних подій, зокрема лексеми, фрази та мовні конструкції.

Слова - słowa

Війна — Wojna

Армія — Armia

Захисники — Obrońcy

Військовий — Wojskowy
Військова техніка — Sprzęt wojskowy
Солдат — Żołnierz
Битва — Bitwa
Оборона — Obrona
Контрнаступ — Kontratak
Наступ — Natarcie
Ракета — Rakieta
Бомбардування — Bombardowanie
Окупація / Окупася
Окупація — Okupacja
Окупанти — Okupanci
Загарбники — Najeźdźcy
Колаборант — Kolaborant
Підпілля — Podziemie
Партизанський рух — Ruch partyzancki
Загарбання — Zagarnięcie
Репресії — Represje
Вивезення — Wywózka
Руйнування — Zniszczenia
Визволення / Wyzwolenie
Визволення — Wyzwolenie
Героїзм — Heroizm
Сміливість — Odwaga
Свобода — Wolność
Незалежність — Niepodległość
Боротьба — Walka
Перемога — Zwycięstwo
Спротив — Opor

Евакуація — Ewakuacja
Волонтери — Wolontariusze
Герої / Bohaterowie
Герой — Bohater
Добровольці — Ochotnicy
Захисники України — Obrońcy Ukrainy
Медик — Medyk
Волонтер — Wolontariusz
Ветеран — Weteran
Полеглі герої — Polegli bohaterowie
Герої небесної сотні — Bohaterowie Niebiańskiej Sotni
Національні символи — Symbole narodowe
Командир — Dowódca
Пов'язані терміни / Terminy powiązane
Агресор — Agresor
Російська агресія — Agresja rosyjska
Тероризм — Terroryzm
Військова допомога — Pomoc wojskowa
Санкції — Sankcje
Єдність — Jedność
Дипломатія — Dyplomacja
Мир — Pokój
Гуманітарна допомога — Pomoc humanitarna
Відновлення — Odbudowa
Словосполучення – zwrot
Війна в Україні — Wojna na Ukrainie
Військові дії — Działania wojenne
Військовий конфлікт — Konflikt zbrojny
Захисники країни — Obrońcy kraju

Оборона міста — Obrona miasta

Військова техніка — Sprzęt wojskowy

Солдати на передовій — Żołnierze na pierwszej linii

Ракетні удари — Ataki rakietowe

Бомбардування мирних територій — Bombardowanie terenów
cywilnych

Окупація / Окupасja

Окупація території — Okupacja terytorium

Загарбницька політика — Polityka agresji

Російські окупанти — Rosyjscy okupanci

Колабораціоністські організації — Organizacje kolaboracyjne

Партизанська боротьба — Walka partyzancka

Репресії проти населення — Represje wobec ludności

Окупаційний режим — Reżim okupacyjny

Насильницьке вивезення людей — Przymusowe deportacje ludzi

Знищення культурної спадщини — Zniszczenie dziedzictwa
kulturowego

Визволення / Wyzwolenie

Визволення міста — Wyzwolenie miasta

Сміливі герої — Odważni bohaterowie

Боротьба за незалежність — Walka o niepodległość

Перемога у битві — Zwycięstwo w bitwie

Евакуація мирних жителів — Ewakuacja ludności cywilnej

Волонтери на фронті — Wolontariusze na froncie

Визволення від окупації — Wyzwolenie spod okupacji

Герої на передовій — Bohaterowie na pierwszej linii

Відновлення територій — Odbudowa terytoriów

Герої / Bohaterowie

Герої визвольної боротьби — Bohaterowie walki o wyzwolenie

Захисники української землі — Obrońcy ukraińskiej ziemi
Добровольці на фронті — Ochotnicy na froncie
Герої, що віддали життя за батьківщину — Bohaterowie, którzy oddali życie za ojczyznę
Медики, що рятують поранених — Medycy ratujący rannych
Волонтери на допомогу армії — Wolontariusze wspierający armię
Ветерани війни — Weterani wojny
Герої війни 2022 року — Bohaterowie wojny 2022 roku
Пам'ять про полеглих героїв — Pamięć o poległych bohaterach
Пов'язані терміни / Terminy powiązane
Російська агресія проти України — Rosyjska agresja przeciwko Ukrainie
Міжнародні санкції проти агресора — Międzynarodowe sankcje przeciwko agresorowi
Військова допомога Україні — Pomoc wojskowa dla Ukrainy
Гуманітарна допомога постраждалим — Pomoc humanitarna dla ofiar
Мирне врегулювання конфлікту — Pokojowe rozwiązanie konfliktu
Захист цивільного населення — Ochrona ludności cywilnej
Мобілізація для боротьби з агресією — Mobilizacja do walki z agresją
Відновлення територіальної цілісності — Odbudowa integralności terytorialnej
Єдність перед обличчям агресії — Jedność wobec agresji

Frazy na temat Zwycięstwa

Zwycięstwo na polu bitwy — Zwycięstwo na froncie walki.
Ostateczne zwycięstwo — Decydujące zwycięstwo, które kończy konflikt.
Zwycięstwo w wojnie — Ostateczne zwycięstwo w konflikcie zbrojnym.
Triumf nad agresorem — Zwycięstwo nad wrogiem, który dokonał ataku.

Zwycięstwo moralne — Zwycięstwo, które nie zawsze wiąże się z militarno-techniczną przewagą, lecz z siłą ducha.

Zwycięstwo ludu — Zwycięstwo osiągnięte przez wspólne działanie społeczeństwa.

Zwycięstwo na wszystkich frontach — Osiąganie sukcesów w różnych dziedzinach równocześnie (np. wojskowych, politycznych, dyplomatycznych).

Zwycięstwo bez walki — Wygrana, która została osiągnięta bez konieczności stoczenia fizycznej bitwy.

Zwycięska kampania — Zwycięska seria działań wojennych.

Zwycięstwo w duchu jedności — Zwycięstwo, które zostało osiągnięte dzięki wspólnej pracy i solidarności.

Zwycięstwo nad trudnościami — Pokonanie przeciwności losu.

Zwycięstwo na drodze negocjacji — Osiągnięcie zwycięstwa dzięki rozmowom i porozumieniom, a nie przez użycie siły.

Zwycięstwo bohaterów — Zwycięstwo, które było możliwe dzięki heroizmowi jednostek.

Triumf sprawiedliwości — Zwycięstwo idei sprawiedliwości w obliczu niesprawiedliwości.

Zwycięstwo po długiej walce — Sukces osiągnięty po długim okresie zmagania i trudności.

Zwycięstwo symboliczne — Zwycięstwo, które ma duże znaczenie psychologiczne, mimo że nie zawsze ma wymiar fizyczny.

Zwycięstwo wojenne — Zwycięstwo w wyniku działań wojskowych, zakończone pokonaniem wroga.

Zwycięstwo z honorem — Zwycięstwo, które nie tylko przynosi sukces, ale także szacunek i godność.

2.3. Мовний вибір як форма самовизначення під час війни

Щодня перед українцями постає питання: якою мовою спілкуватися? Більшість свідомо налаштованих людей, які раніше спілкувалися російською, перестають її використовувати у комунікації вдома, на роботі, на навчанні.

Мовний вибір стає не лише засобом комунікації, а й важливим елементом самовизначення в умовах війни. В умовах російсько-української війни мова виступає маркером ідентичності, приналежності до нації та символом спротиву агресору. Українська мова та культура знову вийшла на міжнародну арену, стала світовою; нею цікавляться та захоплюються, досліджують, вивчають та навчають інших. Багатьом іноземцям українська мова стала відкриттям, вони люблять порівнювати інші слов'янські мови, проводити паралелі, щиро дивуються правопису та милозвучності [25].

Українська мова стала тепер як форма національного самовизначення. Перехід на українську є політичним жестом. Багато російськомовних громадян України вважають перехід на українську мовою символічним актом, який демонструє їхню позицію щодо війни та ставлення до Росії. Після 2022 року значна кількість українців свідомо відмовилася від російської мови в побуті, школах та на роботі [5].

Мова стала елементом державної єдності. Де використання української мови стає важливим засобом об'єднання різних регіонів країни, які історично мали різний рівень українізації [24].

Існує нарешті дилема російськомовних українців. Російськомовні українці стикаються з необхідністю вирішувати, як використовувати мову, яка стала символом агресії, без втрати власної культурної ідентичності. Деякі російськомовні громадяни обирають двомовність або частковий перехід на українську, не відмовляючись від російської мови повністю. Російська мова стала «токсичною». Після повномасштабного вторгнення

російська мова в Україні почала сприйматися як небезпечний елемент, що використовується в інформаційній війні та пропаганді [19].

Молодь стала носіями нової мовної ідентичності. Молоде покоління активно підтримує україномовний простір у соціальних мережах, культурі та освіті. Популярність україномовних блогерів, музикантів і митців, які створюють сучасний образ української мови. Проте, на жаль, досі існують блогери та молоде покоління, яке спілкується російською мовою. Війна формує у молоді сприйняття української мови як «мови майбутнього», яка протистоїть російській імперській спадщині.

На жаль, людям, які втратили житло та рідних на окупованих територіях довелося поїхати або на безпечні території України або ж і закордон. Українські громади за кордоном організовують мовні курси для дітей та дорослих, щоб зберегти мовну ідентичність. Також українці ходять на курси мовні тої країни, в якій вони проживають. Емігранти часто використовують як українську, так і мови країн перебування, що формує нову багатомовну ідентичність.

Що ж стосується української мови у військових підрозділах? У військових підрозділах використання української мови є важливим для комунікації та збереження національної ідентичності. Їм проводять лекції української самоідентичності для зміцнення бойового духу. Багато хто став більше читати українських класиків. Використання української мови у військових промовах, гаслах та піснях сприяє зміцненню бойового духу. Наприклад, «Молитва українського націоналіста», «Ой у лузі червона калина...», пісні Козака Сіромахи.

Щодо місця державної української мови в житті етнічних меншин, то найчисельнішою групою, яка вважає рідною українську мову, є поляки (71%) та словаки (41,7%), а найменший відсоток серед представників кримських татар (0,1%) [24].

Правову основу формування державної політики щодо забезпечення прав національних меншин вибудовує низка законів, серед яких Декларація прав національностей України (1991 р.) та Закон України «Про національні меншини в Україні» (1992 р.), Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин (1995 р.), Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, які гарантують використання та захист мов національних меншин [16].

Сьогодні польська мова в Україні використовується переважно серед польської національної меншини, яка проживає в таких регіонах, як Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська та Волинська області. Згідно з даними перепису населення, польська громада в Україні налічує близько 144 тисяч осіб. Водночас значна кількість українців вивчає польську мову через історичну близькість країн та сучасні перспективи навчання, роботи або міграції до Польщі.

Польська мова активно викладається в українських школах із польською мовою навчання, а також у суботніх школах, створених польськими громадами. У багатьох університетах України існують спеціальності або курси польської філології. Польська мова також є популярною для вивчення у мовних школах через зростання культурного обміну, доступ до польських вишів і програм працевлаштування. В Україні теж є велика кількість викладачів та репетиторів польської мови [29].

Польська мова виконує роль мосту між Україною та Польщею, сприяючи поглибленню взаєморозуміння. Завдяки підтримці польського уряду в Україні реалізується низка культурно-освітніх програм, зокрема через Польський інститут у Києві. Незважаючи на наші складні історичні відносини, як зазначав Степан Ленкавський, який очолив ОУН після смерті Степана Бандери: «Наше майбутнє набагато важливіше за наше минуле.» Тому ми маємо залишити чвари в минулому та змагатися проти

російської навали, допомагати один одному. В Польщі відкриті курси не лише польської мови для дорослих та дітей, а ще поляки організували клуби української мови, щоб українці не забували власну мову та традиції. Для є надзвичайною загадкою та стресом, коли вони чують українців, що розмовляють російською, а особливо ті, котрі не хочуть вчити ні польської, ні української [18].

Після 2022 року значна кількість українців, які вимушено емігрували до Польщі через російсько-українську війну, почала вивчати польську мову. Це сприяє інтеграції в польське суспільство та формує нову хвилю мовної взаємодії.

Мовний вибір під час війни стає потужним засобом самовизначення, що допомагає українцям визначити свою позицію, зміцнити національну ідентичність і підтримати культурну єдність. Українська мова стає символом опору, свободи та майбутнього, водночас російська мова часто сприймається як тягар минулого. Водночас мови Європейської Унії стають поширеними серед вивчених. Ми щиро сподіваємось, що після закінчення війни українці повернуться до України, до своїх домівок, вони вивчатимуть мову надалі, шануватимуть і країни, які дали їм прихисток. Війна – це винищення людства, велике зло у своєму обличчі. А мова – це притулок захисту, ідентичності, відчуття дому та затишку. І майбутнім поколінням, тим хто читатиме наші праці – читайте, думайте, вивчайте мови та пам'ятайте те, що ви – Українці.

2.4. Виклики мовної ідентичності у внутрішньо переміщених осіб

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) в Україні стикаються з численними викликами, що впливають на їхню мовну ідентичність. Ці виклики обумовлені соціальними, культурними, політичними та психологічними факторами, які посилюються внаслідок війни.

На жаль, люди стикнулися із багатьма великими проблемами, які їм надала рф. Але розгляньмо у контексті нашої теми дослідження.

Для них постала дилема мовного вибору, особливо перехід з російської на українську. Багато ВПО з регіонів, де домінувала російська мова (Донбас, Крим), стикаються з необхідністю перейти на українську мову, особливо в центральних і західних областях. Перехід може бути ускладнений через брак мовної практики та психологічний дискомфорт. Для цього створені курси як дистанційно, так і очні курси; вечори культурні. Проте частина ВПО обирає збереження двомовності як компроміс, що може призводити до проблем інтеграції в нові громади. Російськомовні ВПО, які намагаються адаптуватися в україномовних регіонах, можуть стикатися з упередженнями. На жаль, я сама мала такий клопіт, працюючи у початковій школі, із російськомовними ВПО, які не бажали спілкуватися чи вивчати українську мову [35].

У ВПО з регіонів, де російська була основною мовою, можуть мати труднощі в спілкуванні в україномовних громадах, особливо при отриманні послуг чи навчанні дітей. Відсутність систематичних програм мовної підтримки для дорослих і дітей. Для дітей ВПО мовне середовище може створювати додатковий стрес через зміну мови навчання. У школах, де домінує українська мова, діти ВПО можуть відчувати себе ізольованими. ВПО вважають це булінгом, проте більшість адекватних вчителів навпаки намагаються допомогти дітям-переселенцям адаптуватися та вивчити українську мову [9].

ВПО можуть відчувати тиск з боку оточення щодо використання певної мови, що впливає на їхнє самосприйняття та мовну ідентичність. Почуття меншовартості через нерівне володіння українською мовою. Багато ВПО асоціюють російську мову з агресором, що створює психологічний конфлікт у разі, якщо вона є їхньою рідною мовою.

ВПО, які хочуть перейти на українську мову, часто стикаються з браком безкоштовних курсів, особливо в сільській місцевості. У невеликих громадах програми з вивчення української мови є недоступними або недостатньо ефективними. Брак адаптованих інформаційних ресурсів для ВПО двома мовами може ускладнювати доступ до державних послуг.

ВПО з російськомовних регіонів можуть стикатися з упередженим ставленням у нових громадах через мовну приналежність. Мова часто використовується як індикатор приналежності до «свого» чи «чужого». У деяких випадках російськомовні ВПО об'єднуються в закриті спільноти, що уповільнює їхню інтеграцію в україномовне середовище.

Війна змусила багатьох ВПО переосмислити ставлення до російської мови як символу імперської політики. Перехід на українську як спосіб дистанціювання від агресора. Формування гібридної мовної ідентичності, що поєднує українську мову як символ національної приналежності та російську як частину культурної спадщини [20].

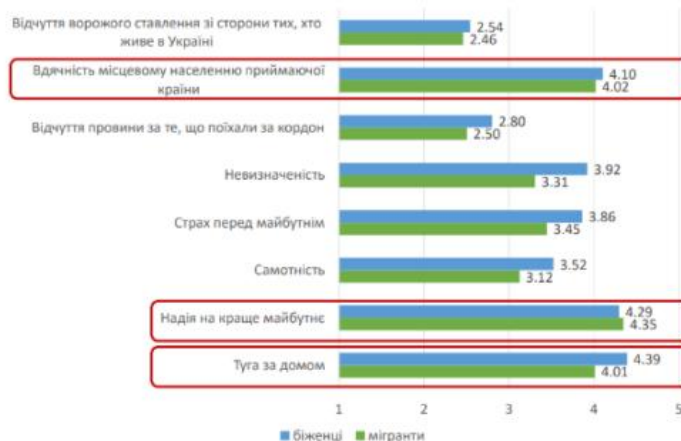
Мовна ідентичність ВПО в Україні є складним і динамічним процесом, що залежить від соціальних, культурних та політичних факторів. Головними викликами є інтеграція в нове мовне середовище, уникнення соціальної дискримінації та вирішення внутрішнього конфлікту щодо мовного вибору. Подолання цих проблем вимагає системного підходу, включаючи розробку державних програм мовної адаптації, підтримку ВПО у вивченні української мови та створення толерантного середовища.

Ми хочемо ще обумовити дослідження, що стосується внутрішньо-психологічного стану внутрішньо-переміщених осіб. Звернемо увагу на дослідження Інституту поведінкових досліджень, яке провів дослідницький підрозділ American University Kyiv, що проведене у Польщі. За допомогою цього дослідження вони дізналися про фактори, які

спонукають українців повернутися додому та як побудувати стратегію, щоб їх повернулося до України значно більше. Дослідники спробували дослідити відчуття самоідентичності українців і навіть чинник гордості. Тому розгляньмо більш детально.

Дослідження, яке отримало назву «Шлях додому» вказує, що отримали дані серед респондентів, які виїхали після 24 лютого і порівняли із тими, хто живе у Польщі вже багато років. Представляємо нижче графіки та пояснення цього дослідження:

Почуття українців за кордоном

Варіанти відповідей: ніколи (1), рідко (2), іноді(3), часто(4), завжди (5).

- попри різний час та мотивацію приїзду до Польщі, почуття біженців та мігрантів дуже схожі.

- найчастіше вони відчують:

- тугу за домом (4,39 та 4,01 відповідно)
- надію на краще майбутнє (4,29 та 4,35)
- вдячність місцевому населенню приймаючої країни (4,10 та 4,02)

- навіть у мігрантів, які переїхали до Польщі за 6+ років до вторгнення, відчуття туги за домом дорівнює 3,86, тобто майже кожен вказує, що відчуває тугу часто.

Почуття українців за кордоном

Варіанти відповідей: ніколи (1), рідко (2), іноді(3), часто(4), завжди (5).

- другу групу за частотою відповідей становлять:

- невизначеність (3,92 та 3,31 відповідно)
- страх перед майбутнім (3,86 та 3,45)
- самотність (3,52 та 3,12).

- ці почуття біженці вказують частіше, ніж мігранти

На цих графіках ми можемо побачити, що незважаючи на різний час, коли прибули до Польщі українці, їх почуття, біженців чи мігрантів, доволі схожі (синім кольором зазначені біженці, а зеленим – мігранти).

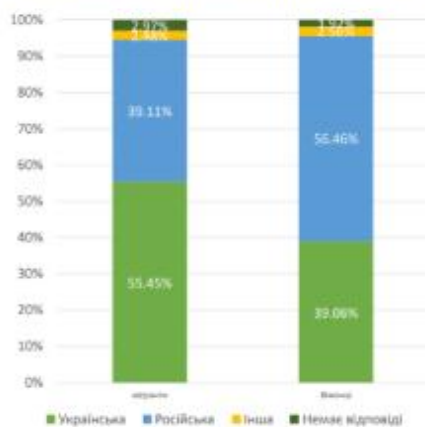
Найчастіше і біженці, і мігранти відчують тугу за домом (4,39 та 4,01 % опитаних респондентів); також відчують вдячність країні, яка їх приймає (4,10 та 4,02%), а також є ті, хто мають надію на майбутнє (4,29 та 4,35%).

Теж хочемо зазначити, що і біженці, і мігранти відчують невизначеність (3,92 та 3,31 %), страх перед майбутнім (3,86 та 3,45%), а також самотність (3,52 та 3,12%). На жаль, ці почуття біженці вказують більше, ніж мігранти.

Експерти Інституту поведінкових досліджень Володимир Вахітов та Наталія Заїка зазначають, що ці фактори часто значно більше впливають на бажання повернутися додому, ніж соціально-економічні. Психологи теж зазначають, що туга за домом та рідними надзвичайно впливає на українців. На жаль, багатьом, з окупованих територій, не буде куди повернутися. Проте ми віримо і покладаємо надії, що держава та українці допоможуть один одному відчувати дім та спокій, ми віримо що багато хто повернеться в Україну.

Теж хочемо описати результати дослідження наступної теми «Яка ваша основна мова спілкування в побуті зараз (після 24.02)?» – із варіантами відповідей українська, російська, польська та інші.

до повномасштабного вторгнення

на момент опитування

Основна мова спілкування в побуті

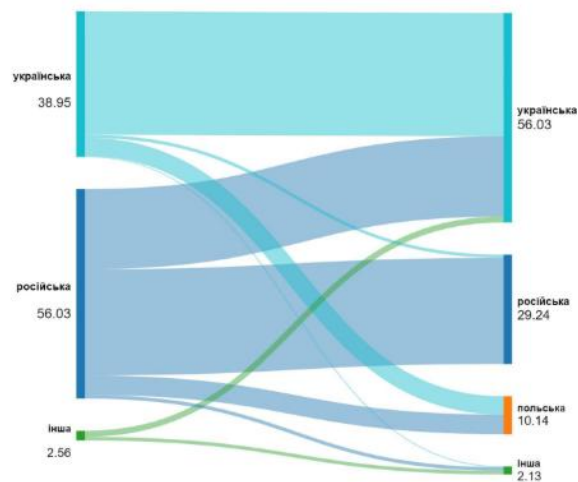

До повномасштабного вторгнення мігранти спілкувалися 55,45% українською мовою, 39,11% російською, 2,48% іншою та 2,97 не вказали. На момент опитування 58,91% спілкуються українською мовою, 16,34 % російською мовою, 18,81% польською мовою, 4,46% іншою мовою.

До повномасштабного вторгнення біженці спілкувалися 39,06% українською мовою, 56,46% російською, 2,56% іншою та 1,92% не вказали. На момент опитування 56,03% спілкуються українською мовою, 29,24 % російською мовою, 10,14 % польською мовою, 2,13% іншою мовою.

- до повномасштабного вторгнення основною мовою спілкування:
 - мігранти – українська (55%), біженці – російська (56%)
- зміни у біженців:
 - з російської: 38% → українська, 9% → польська
 - з української: 13% → польська
- зміни у мігрантів:
 - з російської: 34% → українська, 20% → польська
 - з української: 19% → польська

зміна мови спілкування серед біженців

«З одного боку, більше третини тих, хто до початку війни говорив російською, перейшов на українську. Але цікаво подивитися на тих, хто не перейшов. У наших даних ми побачили дуже різкі відмінності між тими, хто зараз користується у побуті українською і тими, хто говорить російською.

Останні, наприклад, абсолютно чітко висловлюють своє НЕбажання повертатися – ані найближчим часом, ані «колись». Також вони відчують менше «вдячності до місцевого населення» і водночас менше «провини, що поїхали за кордон».

Це при тому, що вони вказують на схожий або навіть більш травматичний досвід війни (руйнування або пошкодження житла, стрілянина і бомбардування місця перебування, втрата близької людини, насильство щодо них тощо)», – розповідає Володимир Вахітов.

Дослідники також заміряли «відчуття гордості за Україну» та різні метрики національної ідентичності, і знайшли, що у російськомовних ці показники навіть нижчі, ніж у респондентів, що користуються переважно польською мовою, а не лише в україномовних.

«Це не перший раз, коли ми бачимо цю чітку різницю між російськомовними та україномовними респондентами по різних опитуваннях. В одному з наших перших досліджень, про підтримку вакцинації під час Covid-19, ми помітили, що серед російськомовних респондентів було вдвічі більше «антиваксів» (або «вакциноскептиків»). Причому вони виступали не лише проти антиковідних вакцин, що принаймні було зрозуміло, а й проти рутинної вакцинації власних дітей від кору, поліо, туберкульозу і гепатиту.

У дослідженні евакуаційної поведінки, влітку 2022 року, ми знову побачили дуже чітку різницю між тими, хто розмовляв українською і російською, у відповідях щодо очікувань початку війни, бажанні евакуюватися, та оцінці ступеня власної безпеки (російськомовні менше вірили у можливість того, що їхнє місто опиниться в окупації, або що їх може вбити російська ракета).

В усіх випадках ми говоримо про кореляції, а не причинно-наслідковий зв'язок, але щось в українців з цією російською мовою пороблено», — коментує Вахітов.

Дослідження охопили опитування, проведені в період 12-19 грудня 2023 року Групою Рейтинг на платформі Рейтинг Онлайн, з понад 1 100 українців, які виїхали до Польщі до та після повномасштабного вторгнення.

Дослідження доповнюють результати глибинних інтерв'ю, що були проведені у листопаді-грудні 2023 року компанією «Соціо Інформ» з українками, які вимушено виїхали за кордон, та тих, які вже повернулися до України.

3. УКРАЇНЬСЬКА МОВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ЕМІГРАЦІЇ ДО ПОЛЬЩІ

3.1. Особливості еміграції українців в Польщі під час війни

До 24 лютого 2022 року було відомо, що українці могли працювати та жити у різних країнах світу, в тому числі і в Польщі. Але 24 лютого 2022 року категорично змінило все не лише на полі бою, а й в житті звичайних українців.

Українці стали єдиною визначальною нацією, яка не злякалася ворога, а свідомо рушила його знищувати. На жаль, багатьом українцям довелося залишити власні теплі та затишні помешкання та виїхати з України. За різними за різними даними, приїхало близько 2 мільйонів українців.

Таку велику кількість мігрантів надзвичайно зацікавила група мовознавців, з Інституту славістики Польської академії наук, вони й проаналізували мовний портрет українських біженців.

Деталі ми взяли на основі інтерв'ю ефіру радіо «Промінь», яке дав автор дослідження науковий працівник Інституту славістики, лінгвіст Павло Левчук.

Науковці зазначають, що у порівнянні із 2017 роком кількість респондентів та мігрантів значно зростає. Отож, надамо дані стосовно мовного портрету українських мігрантів:

- мовний портрет українських мігрантів має "жіноче обличчя", оскільки майже 90% вимушених переселенців це жінки. Українські біженки молоді, освічені та перспективні;
- понад 77% мають вищу освіту і хочуть адаптуватися до нового мовного середовища;
- 87% вивчають польську мову, щоб спілкуватися із поляками, відвідують мовні курси та культурні заходи;

- 75% респондентів зазначили, що української вистачає в польському просторі, щоб отримати головну інформацію на теми, які їх найбільше цікавлять.

Також можемо зазначити, що української мови значно побільшало у польському публічному середовищі. До того там більше панувала англійська мова, як світова мова, але й панувала російська мова. Досить часто в Польщі можна було почути російську мову в особистій розмові, у транспорті, банківських установах, але з початком російсько-української війни, українська мова стала панувати у публічному середовищі та в особистому спілкуванні [14].

Якщо ми порівняємо статистику із 2017 роком, то можемо побачити, як на 20% зросла кількість тих, хто ідентифікує себе українцем. Раніше існували думки про власну ідентичність такі: «Я українець чи росіянин?», тепер 88,6% респондентів вважають себе українцями, без жодних домішок, такі висновки, згідно з дослідженнями, зробив науковець Павло Левчук.

Він також вважає, що відбулися неймовірні та карколомні зміни у ставленні до мов. Незважаючи на твердження, які поширили росіяни та більшість людей, хто частково дотичний до російської пропаганди, що дивувало і самих поляків це те, що українці масово розмовляли російською мовою, хоча понад 84% українських громадян і надалі продовжують вчити українську мову та тим паче використовувати її у своєму житті, багато ще людей переходять на українську мову. Також є категорія людей, які «до 24 лютого розмовляли російською мовою, але слухали казки та пісні українською мовою», називають себе українцями. Що є дуже важливою зміною, цим теж ділиться лінгвіст [28].

Що ж показало дослідження про російську мову? Більше половини опитаних мають негативне ставлення до цієї мови, 35 % зазначили російську мову мовою окупанта, вбивці, смерті та агресії. 20%

респондентів зазначають що це мова, яку нав'язали, а ще 7% вказали, що їм вона не подобається. А лише у 2017 році дослідження показали, що 6,5% людей вважають російську мову важливою та мовою своїх предків. Що ж зазначає науковець стосовно української мови як світової? Він переконаний, що це реально, адже зацікавлення українською мовою лише зростає. Іноземці масово цікавляться українською історією, мовою та культурою [18].

Я теж можу зауважити, що маю студентів-іноземців, зацікавлених українською мовою та історією. Часом до сліз стає, коли вони захоплюються, цікавляться, виконують домашні та пошукові завдання. І хоча постають деякі дискусії стосовно польсько-української історії, ми зазначаємо лише одне – Україна та Польща мають спільне майбутнє, в якому мають вміти домовлятися, приймати один одного та долати труднощі.

Еміграція українців до Польщі набула значного масштабу після початку повномасштабної війни в Україні у 2022 році. Польща стала одним із ключових пунктів призначення через географічну близькість, схожість культур, економічні можливості та гуманітарну підтримку. Цей процес має свої основні аспекти, тож розгляньмо їх [19]:

- гуманітарний вимір – Польща швидко відкрила свої кордони для українських біженців, забезпечуючи гуманітарну допомогу. Уряд Польщі впровадив механізми тимчасового захисту, надаючи українцям доступ до житла, медичних послуг, освіти та працевлаштування. Українці з окупованих територій, а також із всієї України могли безкоштовно вступити до шкіл, коледжів, університетів, де могли навчатися фізично, а також, за можливості, навчатися дистанційно в Україні. Були створені різні гранти та стипендії від Міністерства освіти Польщі та уряду міста задля забезпечення проживання та навчання українців у Польщі;

- економічний фактор – багато українців, які переїхали до Польщі, інтегрувалися на ринок праці. Польща вже мала досвід працевлаштування українців до війни, але після 2022 року ця тенденція значно посилилася. Попит на робітників у сфері будівництва, обслуговування та логістики допоміг багатьом українцям знайти роботу; також багато українців могли знайти роботу у кав'ярнях, ресторанах, волонтерських пунктах (ті, які володіли польською мовою);

- соціокультурна адаптація – українці в Польщі стикаються як із підтримкою, так і з викликами адаптації. З одного боку, близькість мов і традицій сприяють інтеграції, а з іншого – відчуття тимчасовості та травматичний досвід війни створюють бар'єри для асиміляції. Проте були створені умови польським урядом для вивчення не лише польської мови, а і української мови, щоб українці не забули власну мову;

- освітній аспект – польські школи та університети інтегрували тисячі українських дітей та студентів, запровадивши програми навчання мовою перебування та підтримки українською мовою. Українську мову могли вивчати у волонтерських пунктах, освітніх курсах дистанційно та фізично. Польську мову могли вивчати українці у школах, католицьких недільних школах та університетах;

- громадські ініціативи та діаспора – українська громада в Польщі організувала мережу підтримки новоприбулих, пропонуючи мовні курси, психологічну допомогу та соціальну адаптацію.

Також хочемо зазначити, з якими викликами зустрічаються українці, які виїхали до Польщі[3]:

- житлове питання – висока конкуренція за житло через велику кількість українців, які змушені були виїхати, високі ціни на оренду житла;

- юридичний статус – питання тривалості тимчасового захисту – на жаль, українці мають тимчасовий статус захисту, але оскільки війна триває, його подовжують;

- культурний бар'єр – хоча культури близькі, але не всі українці почувають себе зручно через статус біженця. Українці переживають, що не мають або втратили своє житло та близьких; статус біженця не є чимось приємним, це є вимушеною мірою, щоб врятувати своє життя та життя дітей.

Нам дуже боляче розуміти через що проходять українці щодня, як в Україні, так і закордоном. І хоча ми дуже вдячні Польщі за гостинність, допомогу та захист нашим людям – ми дуже сподіваємось, що вони повернуться до України. Адже найкраще місце на землі – це рідна Батьківщина.

3.2. Динаміка мовної ідентичності серед українських емігрантів

Мовна ідентичність відіграє ключову роль у збереженні культурної та національної приналежності серед емігрантів. Серед українських мігрантів, особливо в умовах війни, мовний вибір стає не лише засобом комунікації, але й інструментом самовизначення. Процес еміграції впливає на мовну поведінку, що призводить до змін у мовній ідентичності як на індивідуальному, так і на колективному рівнях [2].

Розгляньмо основні аспекти:

- збереження української мови – емігранти, особливо в період війни, дедалі частіше віддають перевагу українській мові як символу національної ідентичності. Організація мовних курсів, українські школи за кордоном та підтримка діаспори сприяють активному використанню мови серед дітей і дорослих;

- перехід до багатомовності – у нових країнах проживання українські мігранти стикаються з необхідністю вивчати місцеву мову для

роботи, освіти та інтеграції. Це формує новий тип багатомовної ідентичності, де українська мова співіснує з мовою країни перебування;

- роль російської мови серед мігрантів – через історичні обставини частина українців до війни використовувала російську як основну мову спілкування. Після 2022 року багато емігрантів свідомо відмовилися від російської мови, надаючи перевагу українській. У деяких випадках російська мова залишається засобом спілкування з іншими мігрантами, зокрема з пострадянських країн;

- інтеграція молоді – молоде покоління українців за кордоном активно підтримує українськомовний контент у соціальних мережах, культурі та мистецтві. Водночас вони швидше інтегруються у мовний простір нової країни через навчання та міжкультурну взаємодію. Найлегше вивчати нову мову та опанувати ще краще українську мову вдається підліткам та дітям;

- культурна та мовна адаптація – мовна ідентичність змінюється залежно від рівня адаптації мігрантів у новому середовищі. Деякі зберігають українську мову для спілкування вдома, тоді як публічне життя ведуть місцевою мовою. Також українці можуть відвідувати театри, музеї, вистави, які організовують українці для українців та поляки для українців, задля обміну досвідом та у допомозі адаптуватися українцям у Польщі [9].

З якими викликами ми можемо зіштовхнутися у Польщі:

- ризик втрати мови – у наступних поколіннях українських емігрантів виникає ризик часткової або повної втрати української мови через інтеграцію в іноземне середовище;

- мовний конфлікт – іноді використання російської мови серед українських мігрантів викликає напруження в спільноті, особливо дивує самих поляків, коли українці розмовляють між собою російською мовою;

- дефіцит ресурсів для вивчення української – попри активну підтримку діаспори, в деяких країнах спостерігається нестача мовних шкіл і ресурсів. Варто залучати молодь більше у освітніх проєктах.

3.3. Білінгвізм і мовна адаптація: використання української та польської мов

Для початку розгляньмо поняття терміну білінгвізм [30].

Білінгвізм – це здатність індивіда використовувати дві мови на різних рівнях компетенції. Серед українських емігрантів у Польщі білінгвізм відіграє ключову роль у процесі інтеграції в польське суспільство, збереженні національної ідентичності та побудові соціальних зв'язків. Використання української та польської мов формує специфічні моделі мовної адаптації, залежно від віку, мети міграції та тривалості перебування в Польщі.

Розгляньмо білінгвізм у контексті двох країн України та Польщі:

- мовна адаптація українців у Польщі – українці в Польщі використовують польську мову переважно для роботи, навчання та спілкування з місцевим населенням. Цей процес супроводжується поступовим зростанням рівня володіння мовою через формальну (курси, навчання) та неформальну освіту (спілкування). Важливим у збереженні української мови є її використання у побуті, сім'ї та спільнотах діаспори. Українська мова залишається основним засобом спілкування. Особливу роль у збереженні мови відіграють українські школи, культурні заходи, церкви та громадські організації, що підтримують зв'язок із батьківщиною;

- польська мова є основою національної ідентичності та культурної спадщини поляків. Вона об'єднує націю (є важливим елементом державності та засобом збереження історії, літератури, традицій та культури); є символом Незалежності (після періоду розділу Польщі, коли

держава була під контролем інших імперій, збереження польської мови стало актом опору та гордості); відіграє комунікаційну функцію (польська мова об'єднує громадян Польщі, забезпечуючи ефективну взаємодію у всіх сферах життя – від освіти до економіки). А для українців вона є: інтеграція у польське суспільство (для емігрантів знання польської мови є ключовим інструментом для успішної адаптації, працевлаштування, навчання та інтеграції); Польща надає багато освітніх грантів та стипендій для українців, що передбачає вивчення польської мови як передумову; культурний зв'язок (польська мова відкриває доступ до польської культури, літератури та мистецтва, що сприяє кращому розумінню спільної історії України та Польщі); економічні переваги (Польща є важливим торговельним партнером України, тому знання польської мови допомагає у бізнес-спілкуванні та створенні партнерських відносин); міжнародна мобільність (польська мова є важливою для тих українців, які прагнуть працювати або навчатися в Європейському Союзі через географічну близькість і культурну спорідненість з Польщею); також польська мова за час повномасштабного вторгнення стала мовою посередництва (Польща часто виступає як дипломатичний партнер України на міжнародній арені, тому знання польської мови сприяє розвитку зв'язків між народами);

– білінгвальна модель – мовна адаптація часто призводить до білінгвальної моделі, де українська використовується вдома, а польська – у професійній або освітній сферах. Діти, які відвідують польські школи, нерідко стають домінуючими користувачами польської мови, тоді як старші покоління зберігають переважно українськомовну ідентичність.

Переваги білінгвізму полягають у тому, що це дозволяє розвинути пам'ять, увагу, уяву, творчість, а також здібності до багатозадачності. Також знання двох мов дозволяє розширити культурний горизонт та

полегшити інтеграцію. Багатозадачність дозволяє вільне володіння двома мовами, що створює конкурентні переваги на ринку праці [28].

Білінгвізм серед українських мігрантів у Польщі є не лише засобом адаптації, але й важливим елементом збереження національної ідентичності. Гармонійне співіснування української та польської мов дозволяє мігрантам інтегруватися в нове суспільство, не втрачаючи зв'язку зі своєю культурною спадщиною.

3.4. Збереження мовної ідентичності в діаспорі: приклади та виклики

Перш ніж дати ідеї задля збереження мовної ідентичності у діаспорі, варто нагадати, з якими викликами можна зіштовхнутися у їх формуванні [34]:

- асиміляція – тривале перебування в польсько-мовному середовищі може призводити до поступового переходу на польську мову та забуття української мови;
- брак ресурсів – відсутність достатнього фінансування або ресурсів для створення україномовних ініціатив;
- конкуренція з польською культурою – польська культура і мова домінують у повсякденному житті, що ускладнює збереження української;
- індивідуальне бажання інтеграції – бажання швидше адаптуватися до польського суспільства може спонукати до відмови від використання української мови;
- мовний розрив між поколіннями – молодь, яка навчається або виростає в Польщі, може не мати сильного зв'язку з українською мовою через недостатню підтримку вдома;
- стереотипи та упередження – у деяких випадках українська мова може сприйматися менш престижною, ніж польська, що впливає на бажання використовувати її;

- відсутність україномовного оточення – для багатьох українців може бути складно знайти спільноти, де вони можуть використовувати рідну мову;

- психологічний тиск – емігранти можуть відчувати необхідність «зливатися» із середовищем, уникаючи використання української мови в публічних просторах;

- обмежений доступ до українських освітніх ресурсів – брак шкіл, книг та онлайн-матеріалів у Польщі може обмежувати розвиток мовної компетенції;

- військовий контекст – постійний стрес через ситуацію в Україні може послаблювати інтерес до активного збереження мовної ідентичності за кордоном.

Збереження мови в діаспорі вимагає активної роботи громади, підтримки держави та співпраці з польським суспільством [11].

Пропонуємо ідеї для збереження мовної ідентичності української мови в польській діаспорі:

- створення українських мовних шкіл і курсів – організація навчальних закладів або недільних шкіл для дітей і дорослих, де викладатимуть українську мову, культуру, історію; створення проєктів самими студентами задля дослідження мови, історії та культури, залучати варто теж і польських учнів та студентів, молодь надзвичайно обожнює спільні проєкти;

- культурні центри – заснування культурно-освітніх осередків для проведення літературних вечорів, святкових заходів, обговорення української культури. Також у багатьох університетах, де навчаються українські студенти проводяться заходи з українськими традиціями на різні свята;

- україномовні гуртки та клуби – організація мовних клубів для спілкування українською мовою, читання книжок, перегляду фільмів («Читацькі вечорниці у світлиці»);

- підтримка україномовних медіа – забезпечення доступу до українських телевізійних каналів, радіо, друкованих і онлайн видань; створення каналів на Youtube, TikTok, Instagram задля популяризації вивчення мови, культури та історії;

- підтримка релігійних осередків – проведення богослужінь українською мовою, що об'єднує діаспору через духовність;

- міжнародні заходи – участь українців у міжнародних конференціях, виставках, фестивалях, де представлена українська культура та мова;

- залучення молоді – організація молодіжних таборів, семінарів, освітніх проєктів, які популяризують українську мову серед нових поколінь. Молодь дуже зацікавлена у створенні контенту, вони дуже творчі та залюбки створять будь-який контент для різних платформ;

- співпраця з польськими закладами – розвиток спільних ініціатив із польськими університетами, бібліотеками, які зацікавлені в популяризації української культури;

- державна підтримка – взаємодія з українською державою та посольствами для реалізації освітніх і культурних програм.

Отож, знаючи виклики та труднощі ми зможемо побудувати правильну стратегію збереження мовної ідентичності в діаспорі.

Українські громадські організації відіграють ключову роль у підтримці та розвитку мовної ідентичності українців, особливо за кордоном, зокрема в Польщі, де проживає велика діаспора. Їх діяльність може спрямовуватись на кілька важливих аспектів:

1. Організація мовних курсів та культурних заходів

Мовні школи та гуртки: громадські організації можуть організовувати заняття для дітей і дорослих з вивчення української мови. Це дозволить підтримувати зв'язок із рідною мовою і передавати її наступним поколінням.

Культурні фестивалі та майстер-класи: проведення заходів, присвячених українським традиціям, музиці, літературі та кухні, сприяє формуванню гордості за національну спадщину [12].

2. Створення українського медіапростору

Мовна преса та онлайн-платформи: видавництво газет, журналів або створення вебсайтів українською мовою допоможе діаспорі залишатися в курсі подій в Україні та зміцнювати свою ідентичність.

Україномовні радіо та подкасти: вони можуть стати потужним інструментом для підтримки української мови серед діаспори.

3. Взаємодія з польськими органами влади та інституціями

Популяризація української культури: громадські організації можуть співпрацювати з польськими установами, щоб включати українські елементи у польське культурне середовище (наприклад, через спільні виставки чи проєкти).

Адвокація мовних прав: важливо вести діалог із польськими органами влади щодо забезпечення прав українців на використання рідної мови в освіті та медіа.

4. Освітні ініціативи для дітей

Двомовні школи: введення двомовного навчання (українсько-польського) допоможе дітям не лише зберегти рідну мову, а й інтегруватися в польське суспільство.

Літні табори та освітні програми: вони можуть фокусуватися на мовних і культурних аспектах, що зміцнює ідентичність молоді.

5. Психологічна підтримка та громада

Психологічні консультації для новоприбулих: еміграція часто супроводжується відчуттям ізоляції, тому громадські організації можуть надавати психологічну підтримку, що включає мовну та культурну адаптацію.

Об'єднання українців у громади: регулярні зустрічі, обговорення спільних проблем і святкування традиційних свят дозволяють зберігати зв'язок із корінням.

6. Підтримка літератури та медіа українською мовою

Бібліотеки та книжкові клуби: створення україномовних бібліотек та організація літературних вечорів сприяє поширенню української культури.

Переклади польських матеріалів на українську: це допомагає українцям краще орієнтуватися в новій країні, одночасно зберігаючи рідну мову.

7. Патріотичне виховання

Формування гордості за українське походження: проведення дискусій про історію, культуру та досягнення українського народу мотивує діаспору зберігати свою ідентичність [25].

Як українцям залишитися українцями?

Розмовляти українською вдома: незалежно від середовища, важливо підтримувати українську мову у щоденному спілкуванні в родині.

Брати участь у заходах української громади: це не лише зміцнює зв'язок із культурою, а й допомагає будувати соціальні зв'язки.

Навчати дітей рідної мови: з раннього віку важливо закладати знання про українську культуру і мову.

Підтримувати зв'язок із Україною: відвідування батьківщини, спілкування з родичами та друзями допомагає зберігати ідентичність.

Вивчати та популяризувати історію: глибоке знання української історії та культури допомагає усвідомити значення ідентичності.

Українські громадські організації можуть стати опорою в цьому процесі, допомагаючи діаспорі не лише зберігати мову, а й передавати її майбутнім поколінням.

3.5. Роль українських громадських організацій у підтримці мовної ідентичності

Українські громадські організації відіграють ключову роль у підтримці мовної ідентичності діаспори через організацію культурних, освітніх і соціальних ініціатив. Їхня діяльність охоплює різні аспекти [1]:

- освітня діяльність – українські громадські організації організовують школи, де діти можуть вивчати українську мову, літературу, історію та культуру. Наприклад, такі школи працюють у Польщі, Канаді, США та інших країнах;

- культурні заходи – фестивалі, концерти, виставки, присвячені українській культурі, сприяють збереженню мовної ідентичності через мистецтво і творчість. Ці заходи також залучають місцеві громади, поширюючи знання про Україну;

- мовні курси для дорослих – дорослі члени діаспори, які прагнуть вдосконалити свої знання української мови, мають можливість відвідувати курси. Громадські організації часто співпрацюють з посольствами або державними структурами України для створення таких програм;

- інформаційна підтримка – українські організації публікують україномовні газети, журнали та інтернет-ресурси, що забезпечує постійний доступ до актуальної інформації рідною мовою;

- підтримка молодіжних ініціатив – організації підтримують молодіжні проекти, спрямовані на розвиток мовної компетенції, такі як мовні табори, семінари, творчі конкурси;

- співпраця з місцевою владою – українські громадські організації часто взаємодіють із місцевими органами влади, сприяючи інтеграції

української мови до мультикультурного середовища, наприклад, через установлення пам'ятних знаків або відкриття україномовних бібліотек;

- духовна діяльність – церкви, де богослужіння проводяться українською мовою, також стають осередками мовної підтримки.

Також існують і виклики для громадських організацій, які питання вони намагаються вирішити [7]:

- брак фінансування – недостатність коштів на проекти призводить до їх зупинки та обмеження ресурсів, проте є багато волонтерів, хто безкоштовно займається просвітою;

- недостатня кількість волонтерів – теж стикаємось із недостатньою кількістю волонтерів, оскільки більшість із них це дорослі люди, які працюють, мають родини, які необхідно годувати, але є люди для яких допомагати іншим є покликом, тому на них і тримається багато сфер;

- конкуренція з мовою країни проживання – поляки не завжди раді, що у їхній країні хтось бажає розвивати свою культуру, проте більшість навіть допомагають і хочуть досліджувати українську мову та культуру;

- низька зацікавленість у збереженні мови серед частини діаспори – це часто відбувається через те, що українці вже довгий час прожили закордоном, вони втрачають інтерес та віру у власну силу та ідентичність; багато хто виїхав та не бажає повернутися до України, тому всіляко відмовляються від вивчення своєї мови.

Проте ми віримо у те, що українці повернуться до України, відбудують її та житимуть щасливо. Варто пам'ятати – ніхто крім нас самих не збереже нас, нашу історію, мову та культуру. А війна дуже показала наскільки мова та збереження власної ідентичності стало важливим у житті спільноти та народу. Тож плекаймо своє, вивчаймо інші мови та не забуваймо хто ми є.

ВИСНОВКИ

Ідентичність є одним із основних питань, із якими людина стикається у своєму житті. Через це вона постійно перебуває в полі зору таких дисциплін, як історія, політологія, соціологія, культурологія, психологія, філософія, а останнім часом – і лінгвістика. Таким чином, ідентичність розглядається як міждисциплінарна категорія, що аналізується в межах багатьох гуманітарних наук. Проте її міждисциплінарність та комплексність значно ускладнюють визначення цього поняття.

Соціальний аспект ідентичності є значно складнішим за її загальне розуміння. Дослідники досі не дійшли згоди щодо чіткої типології ідентичності. Серед основних видів виділяють національну, етнічну, релігійну, вікову, професійну, соціокультурну, сексуальну, гендерну, громадянську, соціальну та культурну ідентичність.

Ця праця присвячена теоретичним основам поняття мовної ідентичності. У ній аналізуються ключові підходи до визначення цього терміна, розглядаються концепції її формування та чинники, що впливають на її розвиток, зокрема соціальні, культурні та політичні.

Мовна ідентичність – це невід’ємна частина особистісної чи колективної ідентичності, яка відображає зв’язок індивіда або групи з певною мовою чи мовами. Вона проявляється через усвідомлення мови як елемента культурної, етнічної, національної чи соціальної самобутності, а також через мовні практики, які демонструють приналежність до певної спільноти.

Формування мовної ідентичності відбувається під впливом різних соціальних, політичних, культурних та психологічних чинників і може змінюватися під впливом таких обставин, як міграція, глобалізація чи конфлікти. Крім того, мовна ідентичність нерозривно пов’язана з геополітичними процесами. У сучасному світі, з одного боку, глобалізація

і мобільність сприяють інтеграції, а з іншого – актуалізується потреба у збереженні мовного різноманіття.

Серед підходів до вивчення мовної ідентичності виокремлюють соціолінгвістичний, психолінгвістичний, культурологічний, постколоніальний, динамічний і політичний підходи.

Мовна ідентичність формується під впливом численних факторів, які визначають її характер, динаміку та функції у суспільстві. Серед основних чинників виділяють соціальні, культурні та політичні аспекти.

Мова є одним із центральних елементів етнічної ідентичності, адже вона виступає засобом вираження культурної, історичної та соціальної унікальності етнічної групи. Її значення стає особливо актуальним у контексті глобалізації, міграції та етнополітичних конфліктів.

Роль мови в етнічній ідентичності є важливим маркером етнічної приналежності. Вона не лише визначає належність до певної спільноти, а й служить інструментом передачі традицій, історії та культурних цінностей. Для багатьох народів втрата мови рівноцінна втраті власної самобутності.

Українська мова, особливо після здобуття незалежності в 1991 році, стала символом опору русифікації та об'єднання нації. В умовах сучасної російсько-української війни актуальність питання збереження української мови лише посилилася, зокрема і серед української діаспори в Польщі. Польська мова, у свою чергу, під час втрати державності слугувала національним символом і залишалася основою інтеграції етнічних поляків як у Польщі, так і за її межами.

Збереження української мови серед української діаспори є важливим елементом національної ідентичності, який підтримує зв'язок із культурними коренями. Українська мова в умовах еміграції часто стикається з викликами асиміляції, однак громадські організації, освітні ініціативи та культурні заходи сприяють її підтримці.

Українські емігранти по-різному зберігають мовну ідентичність, залежно від покоління, рівня інтеграції в нове суспільство та активності українських культурних осередків. Молодь здебільшого демонструє тенденцію до двомовності, яка дозволяє інтегруватися в суспільство країни проживання, не втрачаючи зв'язку з українською культурою.

Мовна ідентичність є динамічним явищем, яке зазнає змін під впливом таких чинників, як міграція або конфлікти. Ці обставини можуть спричинити втрату рідної мови, появу нових мовних практик або, навпаки, посилення ідентичності як форми спротиву.

Збереження мовної ідентичності є важливим завданням. Деякі емігранти свідомо підтримують її, спілкуючись українською мовою, дотримуючись традицій і популяризуючи культуру своєї країни серед іноземців. Вагому роль у цьому відіграють діаспорні спільноти, суботні школи та церкви. Наприклад, українські суботні школи в Польщі активно сприяють збереженню мови серед дітей мігрантів.

Конфлікти мають значний вплив на зміну мовної ідентичності, що особливо помітно в контексті російсько-української війни. Такі події посилюють значення мови як символу спротиву та єдності, мотивуючи людей вивчати рідну мову, зберігати культуру та ідентичність. Після 2014 року українська мова стала центральним елементом національної ідентичності навіть серед тих, хто раніше розмовляв російською. Аналогічно, під час поділів Польщі польська мова стала символом боротьби за незалежність.

Репресії та мовна дискримінація також суттєво впливають на мовну ідентичність. Наприклад, у період радянської русифікації в Україні або під час операції «Вісла» в Польщі українців примусово переселяли, обмежуючи використання рідної мови.

Держава та мовознавці активно працюють над зміцненням статусу української мови. Прийняття закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2019 році стало вагомим кроком у цьому напрямі, закріпивши її позиції в освіті, медіа та публічній сфері. Проте, наприклад, введення штрафів за використання російської мови у публічній сфері було відкладене. Також діють ініціативи на кшталт «мовної поліції» чи «мовних волонтерів», як у Івано-Франківську.

Війна сприяла розвитку україномовного культурного контенту – фільмів, музики, літератури, що стало важливим чинником формування нової мовної ідентичності серед молоді. Як зазначав Вінстон Черчилль, «економія на культурі позбавляє війну сенсу». Цей підхід сьогодні підтримує українська діаспора, активно популяризуючи рідну мову за кордоном.

Російсько-українська війна має сильний емоційний вплив, формуючи нову мовну ідентичність через травматичний досвід. Для багатьох українців мова стала символом боротьби за свободу. Сучасні письменники, такі як Сергій Жадан та Оксана Забужко, у своїх творах досліджують питання мовної ідентичності в умовах війни.

Після 2014 року Україна зіткнулася з необхідністю посилення мовної політики як інструменту державної безпеки та культурного спротиву. Події Революції Гідності, анексія Криму, війна на Донбасі та повномасштабне вторгнення у 2022 році значно вплинули на пріоритети мовної політики, спрямованої на зміцнення статусу української мови та обмеження впливу російської.

Ці заходи включають безкоштовні курси української мови для дорослих, вилучення російськомовної літератури з бібліотек, перейменування вулиць на честь українських героїв, а також організацію мовних клубів для внутрішньо переміщених осіб.

Популяризація української мови відбувається через культуру – зростає кількість україномовних фільмів, серіалів, музики та літературних творів, які демонструють мову як символ ідентичності та стійкості. Відеопроєкти, такі як «20 днів у Маріуполі» чи «Довга доба», фіксують емоційні історії людей, що стали свідками війни. Кожен українець сьогодні може зробити свій внесок у збереження культури для майбутніх поколінь.

Також у роботі ми навели словничок військовий українсько-польською мовою.

Щодо використання української мови у військових підрозділах, її роль є ключовою для забезпечення ефективної комунікації та підтримання національної ідентичності. Військовослужбовцям проводять лекції з української самоідентичності, що сприяє зміцненню бойового духу. Багато хто почав більше цікавитися українською літературою та читати твори класиків. Українська мова активно використовується у військових промовах, гаслах і піснях, таких як «Молитва українського націоналіста», «Ой у лузі червона калина...», а також у творчості Козака Сіромахи, що додає натхнення та об'єднує воїнів.

Польська мова в Україні здебільшого використовується представниками польської національної меншини, яка проживає в таких регіонах, як Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська та Волинська області. За даними перепису, польська громада в Україні налічує близько 144 тисяч осіб. Водночас все більше українців вивчають польську мову через історичну близькість між країнами, а також сучасні можливості для навчання, роботи та міграції до Польщі.

Польська мова викладається в школах із польською мовою навчання, а також у суботніх школах, створених польськими громадами. У багатьох українських університетах діють спеціальності або курси польської філології. Крім того, польська мова є популярною у мовних школах

завдяки розширенню культурного обміну, доступу до польських університетів і програм працевлаштування. В Україні працює багато викладачів і репетиторів польської мови.

Польська мова слугує своєрідним мостом між Україною та Польщею, сприяючи взаєморозумінню та зміцненню партнерства. Завдяки підтримці польського уряду в Україні реалізуються культурно-освітні програми, наприклад, через Польський інститут у Києві. Незважаючи на непрості сторінки спільної історії, як казав Степан Ленкавський, який очолив ОУН після смерті Степана Бандери: «Наше майбутнє важливіше за наше минуле». Тому обидві країни мають долати історичні суперечки заради спільної боротьби з російською агресією та взаємної підтримки.

У Польщі не лише організовано курси польської мови для українців, а й створено клуби української мови, щоб допомогти українським мігрантам зберігати рідну мову та традиції, залишаючись частиною своєї культури.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) в Україні стикаються з численними викликами, що впливають на їхню мовну ідентичність. Ці виклики обумовлені соціальними, культурними, політичними та психологічними факторами, які посилюються внаслідок війни.

На жаль, люди стикнулися із багатьма великими проблемами, які їм надала рф. Але розгляньмо у контексті нашої теми дослідження.

Для багатьох внутрішньо переміщених осіб (ВПО) постала складна дилема мовного вибору, зокрема перехід із російської на українську. ВПО з регіонів, де російська мова переважала (Донбас, Крим), часто змушені адаптуватися до україномовного середовища, особливо в центральних і західних областях. Однак цей процес ускладнюється браком мовної практики та психологічним дискомфортом.

Для полегшення переходу організовуються як дистанційні, так і очні мовні курси, а також культурні вечори. Однак частина ВПО віддає перевагу двомовності як компромісному рішенню, що іноді спричиняє труднощі з інтеграцією в нові громади. Російськомовні переселенці, які намагаються адаптуватися в україномовних регіонах, нерідко стикаються з упередженнями. Наприклад, я особисто стикалася з такими труднощами, працюючи в початковій школі, де деякі російськомовні ВПО не бажали спілкуватися українською або вивчати її.

Дослідження «Шлях додому» порівнює мігрантів, які виїхали після 24 лютого 2022 року, з тими, хто проживає в Польщі вже тривалий час. Одним із питань було: «Яка ваша основна мова спілкування в побуті зараз (після 24.02)?» Результати показали, що до повномасштабного вторгнення 55,45% мігрантів спілкувалися українською, 39,11% – російською, 2,48% – іншими мовами, а 2,97% не вказали відповідь. Станом на час опитування українською розмовляють 58,91%, російською – 16,34%, польською – 18,81%, іншими мовами – 4,46%.

Серед біженців, які виїхали до Польщі, до вторгнення 39,06% спілкувалися українською, 56,46% – російською, 2,56% – іншими мовами, а 1,92% не вказали відповідь. Після 24 лютого ці показники змінилися: 56,03% спілкуються українською, 29,24% – російською, 10,14% – польською, а 2,13% – іншими мовами.

Білінгвізм, або здатність використовувати дві мови на різних рівнях компетенції, є важливим інструментом адаптації для українців у Польщі. Опанування польської мови сприяє економічній і соціальній інтеграції, тоді як збереження української мови допомагає підтримувати культурну ідентичність. Виклики адаптації включають мовні бар'єри, культурні відмінності та брак часу на вдосконалення рідної мови.

Серед українських емігрантів у Польщі білінгвізм відіграє важливу роль у процесі інтеграції до польського суспільства, збереженні

національної ідентичності та встановленні соціальних зв'язків. Використання української й польської мов сприяє формуванню специфічних моделей мовної адаптації, які залежать від віку, мети міграції та тривалості перебування в Польщі.

Також ми наводимо ідеї задля збереження мовної ідентичності та роботи громадських організацій.

Українські громадські організації є ключовими у збереженні мовної ідентичності, забезпечуючи проведення культурних заходів, організацію освітніх програм та мовних курсів. Їхня діяльність допомагає згуртувати діаспору, створюючи україномовне середовище за кордоном.

Для поляків польська мова є ключовим символом національної ідентичності та джерелом гордості. Для українців, які проживають у Польщі, вона водночас слугує важливим інструментом інтеграції. Опанування польської мови відкриває доступ до освіти, працевлаштування та соціального життя, що сприяє економічній стабільності українських мігрантів.

Українська діаспора в Польщі стикається з низкою викликів, зокрема асиміляцією, впливом домінуючої культури, обмеженою підтримкою українських ініціатив з боку місцевої влади, а також поступовим занепадом рідної мови серед другого покоління мігрантів.

Збереження української мови в умовах еміграції залежить від системного підходу, що передбачає співпрацю українських громадських організацій, активну участь діаспори та підтримку з боку держави. Такий підхід дозволяє не лише зберігати мовну ідентичність, а й формувати позитивний імідж України у світі.

Важливими кроками для підтримки української мови за кордоном є організація мовних шкіл, розвиток українських засобів масової інформації, заохочення молодіжних ініціатив та активна діяльність культурних і громадських організацій. Крім того, зміцнення партнерських відносин між

Україною та діаспорою сприятиме збереженню української мови за кордоном.

Ми із впевненістю дивимось у майбутнє та віримо у нашу Перемогу, віримо у повернення українців додому. Та нам слід добре пам'ятати нашу історію та культуру, продовжувати вивчати українську мову, а також мову країн, де є наші люди. Війна показала свій великий вплив на самоідентичність та мовну ідентичність, більшість перейшли на українську мову, знизивши відсоток використання російської.

Також ми, дорослі, маємо зробити все необхідне, щоб наше наступне покоління, діти відчували себе українцями, навіть за кордоном. Як казав великий поет Тарас Григорович Шевченко, «чужого навчайтесь, а свого не цурайтесь». Плекаймо своє, вивчаймо і мову та культуру інших країн, зокрема Польщі, та пам'ятаймо хто ми, хто наші предки та звідки ми!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барбара Лисик. Мовна адаптація українських мігрантів у Польщі. Варшава, 2021.
2. Беднарек З. Język wojny na przestrzeni wieków. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. 2015.
3. Бородіна Н. І. Мовна ідентичність у сучасному соціокультурному просторі. Наукові записки НаУКМА. Філологія, 1, 57–65. 2018.
4. Ващенко І. Етнічна ідентичність українців у діаспорі: проблеми і перспективи. Київ: Наукова думка, 2018.
5. Вербицька А. М. Соціальні та культурні фактори формування мовної ідентичності. *Мовознавство*, 2. 2023. С. 25–33.
6. Внутрішні та міжнародні аспекти української міграції: виклики та перспективи / НАН України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. Київ, 2023.
7. Вплив українських діаспорних організацій на збереження ідентичності під час кризи [Електронний ресурс] *Міжнародний інститут соціології*. 2022. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/uukqzl>.
8. Гаврилук Н. В. Роль українських громадських організацій у підтримці культурної і мовної ідентичності українців за кордоном. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологія, 14(2), 2023. С. 45-51.
9. Галина Карась. Мовна ідентичність українців. 2018.
10. Джонсон Б. *Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію*. – Київ: Наш Формат, 2021.
11. Дрозд О. В. Мовна ідентичність української молоді в умовах глобалізації. *Українська мова і література в школі*, 5. 2021. С. 15–20.

12. Ємець Т. П. (2022). Українські громадські організації в Польщі: сучасні виклики та перспективи. *Соціологічні студії*, 18(1). С. 75-82.
13. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». *Відомості Верховної Ради України*, 2019, №21, ст.81.
14. Закон України «Про обмеження використання російської музики». 2022. https://www.kmu.gov.ua/news/mkip-verhovna-rada-progolosuvala-za-zaboronu-rosijskoyi-muziki-ta-knizhok?utm_source.com
15. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». 2011. Режим доступу до ресурсу: https://comin.gov.ua/npas/zakon-ukraini-vid-22092011-3773-vi-pro-pravoviy-status-inozemtsiv-ta-osib-bez-gromadyanstva?utm_source.com.
16. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. 1992. https://mcsc.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/proyekt_dopovidi_pro_vykonannya_yevropejskoyi_harti_yi_regionalnyh_mov.pdf?utm_source.com.
17. Комітет з питань закордонних справ. Стан українських діаспорних організацій у країнах ЄС. Київ, 2021 https://komzak.rada.gov.ua/?utm_source.com
18. Литвин М. А. Роль українських громадських організацій у Польщі в умовах війни в Україні. *Міжнародний гуманітарний університет: науковий вісник*, 48(3). С.102-108.
19. Мазур Є. Мовна адаптація українських мігрантів у Польщі: виклики та перспективи. *Мовознавство та соціологія*, 2023.
20. Мовчан П. Мова і нація: український досвід. Київ: Український центр, 2017.
21. Нестерович В. Ф. Мовна ідентичність в умовах глобалізації. Київ: Наукова думка, 2017.

22. Національний склад населення України та його мовні ознаки за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року за ред. Осауленка О. [Електронний ресурс] // Київ. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/>.
23. Михальчук О. Мовна ідентичність етнічних спільнот у контексті української мовної ситуації. Київ: Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, 2021. 47 с.
24. Познякова Т. Запит на українську зростає: мовний портрет українських біженців очима польського дослідника [Електронний ресурс] / Тетяна Познякова. *Суспільне Культура*. 2022. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/diocnw>
25. Фаріон І. Я була тією Кассандрою, хоч мене і кляли останніми словами. Львів, 2023.
26. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині ХХ століття (1900–1941): Стан і статус. Нью-Йорк: Український Вільний Університет, 1998.
27. Шевельов Ю. Я, мені, мене... (і довкруги): Спогади. Київ: Видавництво «Критика», 2001.
28. Anderson B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. London: Verso, 1983.
29. Bednarek Z., Język wojny na przestrzeni wieków, s. 155, <http://dx.doi.org/10.18778/8088-061-0.15>.
30. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language. Cambridge University Press. 2010.
31. Edwards, J. (2009). Language and Identity: An Introduction. Cambridge: Cambridge University Press.
32. Fishman J. Endangered Minority Languages: Prospects for Sociolinguistic Research. [Електронний ресурс]. URL:

<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.519.6918&rep=rep1&type=pdf> (дата звернення: 25.11.2023).

33. Fishman J. A. Handbook of Language and Ethnic Identity. Oxford University Press. 1999.

34. Fishman J. Language and Ethnicity. Oxford: Oxford University Press, 1999.

35. Górny A., & Kaczmarczyk P. Ukrainian Migration in Poland: Economic and Social Aspects. *Migration Studies Journal*, 2022.

36. Hymes D. Ethnography, Linguistics, Narrative Inequality: Toward an Understanding of Voice. Taylor & Francis. 1996.

37. Kulyk V. Language Identity, and Politics in Ukraine. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

38. Migration Policy Centre. Ukrainian Migration in Poland: Challenges and Opportunities. 2022.

39. Pavlenko A. Language and Identity in Multilingual Contexts. Clevedon: Multilingual Matters, 2006.

40. Spolsky B. Language Policy. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

41. Trudgill P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. London: Penguin, 2000.

42. Wierzbicka A. Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction. Berlin: Mouton de Gruyter, 1991.

43. Zabrocki L. Język i tożsamość kulturowa. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 1980.